

Reşat Ekrem Koçu'nun "İstanbul Ansiklopedisi" adlı eserinde yer alan divan ve halk şairlerinin biyografilerine dair

Maşallah KIZILTAŞ¹

APA: Kızıltaş, M. (2020). Reşat Ekrem Koçu'nun "İstanbul Ansiklopedisi" adlı eserinde yer alan divan ve halk şairlerinin biyografilerine dair. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (20), 349-376. DOI: 10.29000/rumelide.791727.

Öz

Reşat Ekrem Koçu 1905 yılında İstanbul'da doğmuş, 1975'te vefat etmiştir. Koçu, tarihçiliği ile ön plana çıksa da birçok alanda eser kaleme alacak kadar birikim sahibidir. Bu birikimin sonucu da birçok eser kaleme almıştır. Bu eserlerden en önemlisi *İstanbul Ansiklopedisi*'dir. İstanbul'un bir "kütük"ünü oluşturmak amacıyla yazılan *İstanbul Ansiklopedisi*'nin ilk fasikülleri 1944 yılının Kasım ayında yayımlanmaya başlanmış, 1973'e kadar aralıklarla yayımlanmaya devam etmiştir. Toplamda 11 cilt olan eser "G" harfinde sona ermiştir. Tamamlanamayan eserin son maddesi "Gökçınar Mehmed" maddesidir. 173 fasikülden oluşan eserin her fasikülünde ortalama 100-120 madde bulunmaktadır. Bu çalışmada, Reşat Ekrem Koçu'nun *İstanbul Ansiklopedisi* adlı eserinde biyografileri sunulan divan ve halk şairleri ele alınmıştır. *İstanbul Ansiklopedisi*'nde birçok divan ve halk şairinden bahsedilmiştir. Bu şairler ele alınırken şair tezkireleri başta olmak üzere birçok kaynak ve kişiden yararlanılmıştır. şairlerin akrabası, torunu veya çocuklarından bilgiler aktarıldığı gibi bazı halk şairlerinin kendisi de yazar için bir bilgi kaynağı olmuştur. Eserde klasik şair tezkirelerindeki gibi şairlerin şiiirlerinden örnekler verilmiştir. Bu örnekler çoğunlukla yazarın bilgileri aktardığı tezkirelerdeki örneklerdir. Yazar bu örnekleri doğrudan aktarmıştır. *İstanbul Ansiklopedisi*'nin birçok şair için tek kaynak durumunda olması ve ayrıca bazı şairlerin biyografisinin birden çok kaynaktan yararlanılarak oluşturulması, eserin divan ve halk edebiyatı araştırmaçıları için önemli bir başvuru kaynağı olduğunun göstergesidir.

Anahtar kelimeler: İstanbul Ansiklopedisi, Divan ve halk şairleri, Reşat Ekrem Koçu

About the biographies of divan and folk litetature poets in the "Encyclopedia of İstanbul" by Reşat Ekrem Koçu

Abstract

Reşat Ekrem Koçu was born in Istanbul in 1905 and died in 1975. Although he stands out with its historiography, he has enough experience to write works in many fields. As a result of this accumulation, He has written many works. The most important of these works is the Istanbul Encyclopedia. The first fascicles of the Istanbul Encyclopedia, which was written to create a "log" of Istanbul, started to be published in November 1944, It continued to be published at intervals until 1973. The work, which has 11 volumes in total, ended with the letter "G". The last item of the incomplete work is "Gökçınar Mehmed". The work consisting of 173 fascicles contains average of 100-120 items in each fascicle. In this study, the divan and folk poets whose biographies are presented in Reşat Ekrem Koçu's book Istanbul Encyclopedia are discussed. Many divans and folk poets are mentioned in the Istanbul Encyclopedia. While discussing these poets, many sources and people,

¹ Dr., MEB Bitlis Hikmet Kiler Fen Lisesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni (Bitlis, Türkiye), kiziltas.masallah@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0055-5367 [Makale kayıt tarihi: 04.04.2020-kabul tarihi: 20.06.2020; DOI: 10.29000/rumelide.791727]

especially poet biographies (tezkirah), were used. Some folk poets themselves have become a source of information for the writer as well as information from the relatives, grandchildren or children of the poets. In the work, examples from poets of poets, as in classical poet biographies (tezkirah), are given. These are mostly examples in biographies (tezkirah) where the author transmits information. The author cited these examples directly. The Encyclopedia of İstanbul is the unique source for many poets and also the biographies of some poets in this encyclopedia has been composed through referring to different sources. This indicates that the encyclopedia is a significant reference guide for the researchers of Divan and Folk Literature.

Keywords: İstanbul Encyclopedia, Divan and folk poets, Reşat Ekrem Koçu

Giriş

Ansiklopedi, her türlü bilgiyi içine alan ve bunları alfabe sırasıyla (Kardaş vd., 1995: 127) anlatan eserlere denir. Bu eserler umumiyetle birkaç ciltten oluşur. Ansiklopediler hazırlandıkları devirlerdeki ilim, kültür, sanat ve teknik gibi çeşitli dalların tamamı veya belli bir bölümüyle ilgili şahıs, eser, coğrafi bölge ve müesseselerin tanıtımı veya kelime, kavram, olay ve konuların izahı gibi her türden bilgiye belli sistem içinde yer verir (Aykut, 1991: 217).

İnternet hayatımıza girmeden önce, Türkiye’de çoğu evin misafir odasında vitrin denilen dolaplarda² muntazaman dizili olan ve bazen sadece aksesuar niyetine kullanılan *Temel Britannica*, *Meydan Larousse* gibi ansiklopedileri otuz yaşını aşmış herkes anımsayacaktır. Bugün evlerin müstesna köşelerinden silinip giden bu önemli eserlerin yerini internet almıştır. Teknoloji birçok eski alışkanlığı yok ettiği gibi ansiklopedik eserleri fizikî olarak kullanmayı da sona erdirmiştir. Artık insanlar günlük yaşamda gereksinim duyduğu bilgi ihtiyacını, aradığı şeyin adını internette arama motoruna doğrudan yazarak veya ansiklopedilerin dijital ortamdaki yayınlarına ulaşarak gidermektedir. Zira günümüzde birçok ansiklopedik eser sadece kâğıtlara basılı şekilde değil, internet ortamında da okuyucuların istifadesine sunulmuştur.

Ansiklopedik eserlerin ilk örneklerinin Hint, Çin, Mezopotamya, Mısır medeniyetlerinde olduğu iddia edilse de bilinen ilk örnek, M.Ö. takriben 370 yılında Eflatun’un yeğeni Speusippos’un kaleme aldığı *Similitudes*’tir. Tabiat tarihi, matematik, felsefe gibi konuları içermektedir. Batı’da yazılan bu ansiklopedik eserden sonra birçok eser kaleme alınmıştır (Aykut, 1991: 217).

İslam dünyasında öncelikle tabakat türü denilen eserler kaleme alınmıştır. Vâsıl b. Atâ’nın (ö. 748-49) *Tabakâtü Ehli’l-İlm ve’l-Cehl*’i ve İbn Sa’d’ın (ö. 845) *Et-Tabakâtü’l-Kübra* gibi biyografik nitelikteki eserleri aslında ansiklopedik eserlere hazırlık safhasıdır. İslam dünyasının ilk ansiklopedik eseri ise İbn Kuteybe’nin (ö. 889) yazdığı *Uyûnü’l-ahbâr* adlı eserdir. Kuteybe eserindeki konuları saltanat ve idare, savaş, şahsiyet, karakterler, bilim ve edebiyat, züht, halifelerin nazarında zâhidler, mev’izalar, kardeşlik, ihtiyaçlar, yemekler, hanımlar gibi başlıklar altında toplamıştır (Aykut, 1991: 219-222).

Türkiye’de ise bugünkü anlamdaki ansiklopedik eserler, 19. yüzyılın sonlarına doğru telif edilmeye başlanmıştır. Her ne kadar Osmanlılarda tezkire ve tabakât türü denilen eserler 15. yüzyıldan itibaren kaleme alınmış olsa da bu eserler bugünkü modern ansiklopedi anlayışından farklıydı. Ali Suavi’nin *Kâmûsü’l-Ulûm ve’l-Maarif* adlı eseri Türkiye’deki ilk modern ansiklopedi teşebbüsüydü. Lakin bu girişim yarıda kalmış, tamamlanamamıştı. Yarıda kalan eserin son fasikülü 1870 tarihinde

² (<http://lugatim.com/s/vitrin>)

yayımlanmıştır. Tamamlanan ilk eser Yağlıkcızâde Ahmed Rifat Efendi'nin *Lugat-ı Târihiyye ve Coğrafıyye* isimli eseridir. 1882-1883 yılları arasında yayımlanan bu eserde tarih ve coğrafyanın yanında icat, teknik, fizik, kimya, botanik gibi bilimler de ele alınmıştır (Aykut, 1991: 222-226).

Her türlü bilgiyi içeren genel konulu ansiklopediler olduğu gibi belirli bir konuyu ele alan (sağlık, şehir, bilim, insan vb.) ansiklopediler de mevcuttur. Genel konulu ansiklopedilerde konu sınırlaması yoktur, belli bir alana yoğunlaşan ansiklopediler ise o alanı bütün ayrıntılarıyla ele alır.

Çalışmamızın konusu olması hasebiyle şehirler üzerine yazılan ansiklopedilerden de bahsetmek yerinde olacaktır. Türkiye'de şehirler üzerine yazılan ilk ansiklopedi, Reşat Ekrem Koçu'nun hazırladığı *İstanbul Ansiklopedisi*'dir. Yılmaz Akkılıç'ın hazırladığı *Bursa Ansiklopedisi* ise dört cilttir. Ankara Belediyesi 2007 yılında *Ankara Tarihi ve Kültürü Dizisi* adlı eseri yayımlamıştır. *Konya Ansiklopedisi* 9 cilttir, 2014 yılında Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından yayımlanmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin hazırladığı *İzmir Ansiklopedisi* toplam 13 cilttir. *Kayseri Ansiklopedisi*³ ise "S" harfinde olup 5. cildi tamamlanmıştır, *Ansiklopedi*'nin toplam 7 cilt olması planlanmaktadır.⁴

Reşat Ekrem Koçu'nun yukarıda zikrettiğimiz *İstanbul Ansiklopedisi* adlı eserinin dışında İstanbul'la ilgili birçok ansiklopedi hazırlanmıştır: *Resimli Büyük İstanbul Ansiklopedisi* 1968 yılında Yeni İstanbul gazetesi tarafından Mithat Sertoğlu'na hazırlanmıştır. Tercüman gazetesinin 1982 yılında yayımlamaya başladığı *İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi* 4. ciltte "Ozansoy" maddesinde yarım kalmıştır. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* toplam 8 cilt halinde T.C Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarif Vakfı tarafından hazırlanmıştır (Serdaroğlu ve Yıldırım, 2010: 591-617).

Reşat Ekrem Koçu'nun *İstanbul Ansiklopedisi* adlı muazzam eserinde yer alan divan ve halk şairleri, bu çalışmanın konusudur. Aşağıda öncelikle Koçu ve eseri hakkında malumat verilmiş, sonra ise *Ansiklopedi*'de yer alan divan ve halk şairleri çeşitli yönleriyle ele alınarak yazarın şairleri ele alış yöntemi üzerine değerlendirmeler yapılmış ve yararlandığı kaynaklar tasnif edilmeye çalışılmıştır.

1. Reşat Ekrem Koçu ve İstanbul Ansiklopedisi

Reşat Ekrem Koçu⁵ 1905 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Babası Ekrem Reşat Bey, annesi Hacı Fatma Hanım'dır. İlkokul eğitimini Konya'da tamamlamış, savaş sebebiyle ortaokul ve lise kapandığından annesiyle birlikte İstanbul'a dönmüştür. Liseyi yatılı olarak Bursa Erkek Lisesi'nde okuyan Koçu, 1931'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun olmuştur. Bu bölümün başkanı Ahmed Refik Altınay'ın asistanı olan Koçu, hocasının 1933'te yapılan üniversite reformunda görevinden uzaklaştırılmasına tepki olarak yeni kurulan üniversiteden istifa edip Kuleli Askerî Lisesi, Vefa Lisesi ve Pertevniyal Lisesi tarih öğretmenliği görevlerini icra etmiştir. Öğretmenlik görevlerinin yanında birçok gazete ve dergide makaleler yazmıştır. Koçu, Kadıköy Göztepe Kayışdağı Caddesi'ndeki ailesinden kalma köşk satıldıktan sonra hayatının son yıllarını, Ankara Caddesi ve Sirkeci'deki ofislerinde bulunan arşivini de naklettiği bir apartman dairesinde geçirmiştir. Koçu hiç evlenmemiştir.

³ Kayseri Büyükşehir Belediyesi web sitesindeki yayınlar tarafımızdan incelenmiş ve söz konusu Ansiklopedi'nin yayımlanması planlanan iki cildinin henüz hazırlanmadığı, sitede beş cildin olduğu görülmüştür.

⁴ Şehirlerle ilgili yazılan ansiklopediler hakkında bilgiler, Fatih Gökdağ'ın aşağıda linki verilen yazısından alınmıştır (<http://www.kayseribusam.com/wp-content/uploads/2018/04/%C5%9Eehir-Ansiklopedileri-ve-Kayseri-Ansiklopedisi.pdf>).

⁵ Koçu'nun hayatı ve eserleri ile ilgili malumat, Semavi Eyice'nin İslam Ansiklopedisi için kaleme aldığı yazısından alınmıştır (Eyice, 2002).

Mehmet adında birini evlat edinmiştir. Koçu'nun 6 Temmuz 1975'te ölümünün ardından evlat edindiği kişi, bütün arşivini satmıştır. Koçu'nun mezarı Sahrayıcedid Mezarlığı'ndadır.

Koçu oldukça velût bir yazardır. Farklı türlerde birçok eser vücuda getirmiştir. *Esircibaşı*, *Forsa Halil* (1962) gibi tarihi romanların yanında; *Patrona Halil* (1967), *Kabakçı Mustafa* (1968), *Kösem Sultan* (1972) gibi romanlaştırılmış tarih monografyalarını kaleme almıştır. Osmanlı tarihini ve sosyal hayatını bilen, yakın geçmişteki gazeteleri takip eden ve geçmişe dair birçok anekdot, kıssa, hikâye ve yaşantılarla ilgili bilgi sahibi olan Koçu; bu bilgileri çeşitli vesilelerle hem gazetelerde köşe yazısı hem de kitap olarak yayımlamıştır. *Hatice Sultan ve Ressam Melling* (1934), *Eski İstanbul'da Meyhaneler ve Meyhane Köçekleri* (1947), *Erkek Kızlar* (1962), *Dağ Padişahları* (1962) gibi kitaplar bunlardan bazılarıdır.

Tarihçiliği yanında edebiyat birikimine de sahip olduğunu müşahede ettiğimiz Koçu, Osmanlı dönemine ait bazı kaynakları günümüz insanının anlayıp zevk alacağı bir hale getirmiştir. Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme'sinin* ilk beş cildini kısaltarak yayımlamıştır (1944-1949). Ayrıca, Seyyid Vehbi'nin *Surnâme'sini* (1939), Haşmet'in *Vilâdetnâme'sini* (1940) ve Aşçı İbrahim Dede *Mecmuası'nı* (1960) sade bir dille kısaltarak neşretmiştir.

Asıl uzmanlık alanı tarih olan Koçu'nun bu alanda yazdığı *Osmanlı Padişahları* (1960), *Yeniçeriler* (1964), *Osmanlı Tarihinin Panoraması* (I-II, 1964) ve *Fatih Sultan Mehmed* (1965) gibi eserler de mühim bir hüviyet taşımaktadır.

Sümer Türkleri (1933), *Selçuk İmparatorluğu* (1933), *Bizans Tarihi* (1934), *Tarihten Evvelki Zamanlar* (1934), *Ahmed Râsim: Hayatı, Seçme Şiir ve Yazları* (1938), *Taçlı Fahişeler* (1944), *Tarihimizde Garip Vakalar* (1952), *Tarihimizde Kahramanlar* (1960), *Haşmetli Yosmalar* (1963), *Dârülaceze* (1974), *İstanbul Tulumbacıları* (1981), *İstanbul Camileri* gibi eserlerinin dışında; Cumhuriyet gazetesi ilavesi olarak basılan *Türk İstanbul* (1953), *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü* (1967) gibi ansiklopedik eserler de kaleme alan Koçu'yu asıl meşhur eden eseri, *İstanbul Ansiklopedisi*'dir (Eyice, 2002: 149).

Koçu, İstanbul'un bir "kütük"ünü oluşturmak amacıyla *İstanbul Ansiklopedisi*'nin ilk fasiküllerini 1944 yılının Kasım ayında yayımlamaya başlamış ve 1973'e kadar aralıklarla yayımlamaya devam etmiştir. Eserinde kullandığı malzemenin bir bölümünü, daha evvel arşivlerde yaptığı araştırmalarla ve gazeteleri tarayarak elde etmiştir (Ulucutsoy, 2015: 105).

Koçu bu eserde İstanbul'u her yönüyle anlatmayı hedeflemiştir. Esere bakıldığında bu amaca ulaştığı görülmektedir. Aslında eserin yarım kalmasının sebebi de çok fazla tafsilatlı bilginin eserde yer almasıdır. Sıradan veya meşhur birçok insan, cinayetler, irili-ufaklı mimari eserler, sosyal mekânlar, coğrafi yerler ve doğal güzellikler, edebiyat, tarih, İstanbul'da vuku bulan ilginç olaylar, doğal afetler, İstanbul'la ilgili yazılan eserler, mahalle, semt, sokaklar eserde işlenen başlıca konulardır. Bu konularla ilgili öylesine ayrıntıya girilmiş ki; İstanbul'un kahveci çırakları, itfaiyecileri, fahişelerinin yanında şehrin en ücra sokağı veya mesire yeri bile esere konu edilmiştir.

Koçu her cildin başında eserdeki konu başlıklarını liste halinde sunmuştur: "Cami, Mescid, Medrese, Mekteb, Kütübhâne, Tekke, Türbe, Kilise, Ayazma, Çeşme, Sebil, Saray, Yalı, Konak, Köşk, Han, Hamam, Tiyatro, Kahvehane, Meyhane (Bütün Yapıları); Devlet adamı, Âlim, Şâir, Sanatkâr, İş Adamı, Hekim, Muallim, Hoca, Derviş, Papaz, Keşiş, Meczub, Nevcivan, Nigâr, Hanende, Sazende, Çengi, Köçek, Ayyaş, Derbeder, Pehlivan, Tulumbacı, Kabadayı, Kumarbaz, Hırsız, Serseri, Dilenci, Katil (Bütün Şöhretleri); Dağı, Coğrafyası; Sokakları, Mahalleleri, Semtleri; Yangınları, Salgınları, Zelzeleleri,

İhtilalleri, Cinayetleri ve Dillere Destan Olan Aşk Maceraları; İstanbul'a Ait Resimler, Şiirler, Kitaplar, Romanlar, Seyahatnameler, İstanbul'a Gelmiş Yabancı Şöhretler..."

Koçu bu görkemli eseri vücuda getirirken tek başına değildir. Zaten tek başına bu kadar bilgiyi bir araya getirmek imkânsızdır. Yardımını aldığı birçok yazar vardır. Koçu bu yazarları fasikül kapaklarında belirtmiştir. Geniş bir yazar kadrosu olsa da maddelere bakıldığında isimsiz maddelerin Koçu tarafından yazıldığı görülmektedir. Bu da bizi, maddelerin büyük çoğunluğunun Koçu'ya ait olduğu neticesine götürmektedir.

İstanbul Ansiklopedisi 11 cilt ve 173 fasikülden oluşmaktadır. Eserin son sayfası 7076 olsa da sehven 11. ciltte 6099'dan 7000. sayfaya atlanmıştır. Bu da 900 sayfanın atlandığını göstermektedir. Dolayısıyla eser 6176 sayfadan oluşmaktadır. Eser "G" harfinde sona ermiştir. Son madde "Gökçınar Mehmed" maddesidir. 173 fasikülden oluşan eserin her fasikülünde ortalama 100-120 madde bulunmaktadır. Dolayısıyla *Ansiklopedi*'nin toplam madde sayısının yaklaşık 20.000 olduğunu söyleyebiliriz (Ulucutsoy, 2015: 114).

Eser 11. ciltte "Gökçınar Mehmed" maddesiyle yarım kalmış, tamamlanamamıştır. Eserdeki bazı maddelerde yazar okuyucuyu başka maddeye yönlendirmiştir. Örneğin, A harfindeki "Ahmet Kutsi Tecer" maddesinden "Tecer, Ahmet Kutsi"ye yani T harfine yönlendirme yapmıştır (Koçu, 1958: 387). Bu durum, eserin diğer maddelerinin de yazıldığı ya da müsvedde halinde olduğu intibamı uyandırmaktadır.

Nitekim, eserin tamamlanıp tamamlanamadığı hususuyla ilgili yapılan araştırmalar sonucunda muhtelif fikirler ortaya atılmıştır. Semavi Eyice, Koçu'nun ölümüne yakın bir tarihte Göztepe'deki evinde eserin tamamlanamayan kısmının not ve resimlerini gördüğünü ifade etmiştir.⁶

En müşahhas iddianın sahipleri ise Murat Bardakçı ve Emin Nedret İşli'dir. Bardakçı, 2003 yılında eserin yayımlanmamış kısımlarını gördüğünü ve satın alma teşebbüsünde bulunduğunu ama muvaffak olamadığını belirtmiştir. Bardakçı, eserin yayımlanmamış kısmının 70 küsur koli halinde Çağaloğlu'ndaki bir depoda muhafaza edildiğini iddia etmektedir. Bardakçı'nın malzemeyi gördüğü ve içeriğini de incelediği şu ifadelerinden anlaşılmaktadır:

"Bir gün avukat bir bey beni telefonla aradı, İstanbul Ansiklopedisi'nin yayınlanmamış kısımlarının müvekkili olan bir ailede bulunduğunu, telif hakkının da kendilerinde bulunduğunu ve bir anlaşma yapılması hâlinde satabileceklerini söyledi. Birkaç gün sonra da o ailenin bir mensubu aradı ve teklifi tekrarladı. Meseleyi gazeteye aksettirmeden önce ellerinde bulunduğunu söyledikleri evrakı görmek istedim. Randevulaştık ve bir arkadaşımınla beraber gittik. Aile haklıydı, İstanbul Ansiklopedisi'nin yayınlanmamış kısmı 70 küsur koli halinde senelerdir Çağaloğlu'nda bir depoda muhafaza ediliyordu. Rahmetli Koçu ansiklopedinin hemen bütün maddelerini hazırlamış, çoğunun metinlerini yazmış, yazamadıklarına da "Takvîm-i Vekâyî'nin filanca sayısına bakılacak" yahut "Bu konudaki malûmat, falan tarih kitabının şu sayfasındadır" gibisinden izahat koymuştu. Yayında kullanılacak resimler de hazır." (Bardakçı, 2010)

Emin Nedret İşli de Bardakçı gibi eserin tamamlanamayan kısmının İstanbul'un köklü ve soylu bir ailesinin himayesinde günümüze kadar ulaştığını ifade etmektedir (İşli, 2010: 64). Murat Bardakçı ve Emin Nedret İşli'nin bu iddialarından⁷ yola çıkılacak olursa eserin geri kalan kısmının mevcut olduğu sonucuna varılabilir. Zira ikisi de bu malzemeyi görmüştür. Hatta Emin Nedret İşli meseleyi izah ettiği

⁶ Bu bilgi Hasan Ulucutsoy'un makalesinden nakledilmiştir (Ulucutsoy, 2015: 118).

⁷ Eserin geri kalan kısmının mevcut olduğuna dair gazetelerde ve internet medyasında da birçok haber yapılmıştır.

yazısına, *İstanbul Ansiklopedisi*'nin kolilerde günümüze ulaşan kısmını incelerken çektiği resimleri de koymuştur (İşli, 2010: 62, 64).

Reşat Ekrem Koçu'nun *İstanbul Ansiklopedisi* adlı eseri sinema sektörünün bile ilgisini çekmiştir. "11'e 10 Kala" filminin konusu *İstanbul Ansiklopedisi*'nin kayıp 11. cildinin bulunması üzerinedir (Öztürk, 2010: 68). Gerçekte bu film, *İstanbul Ansiklopedisi*'nin tamamlanamayan kısmına dikkati çekmektedir.

Bardakçı ve İşli'nin iddiaları, medyada yapılan haber ve çekilen filmin *İstanbul Ansiklopedisi*'nin kayıp arşivine dikkatleri celbettiğini ve bu gayretlerin müspet sonuçlar verdiğini müşahade etmekteyiz. Zira, muhtelif yayın organlarında 2018 yılında *İstanbul Ansiklopedisi*'nin dijital ortama aktarılmasına başlandığı haberi yer almaktadır. Bu önemli faaliyeti SALT ve Kadir Has Üniversitesi üstlenmiştir.⁸Yapılacak çalışmada, eserin yayımlanmamış arşivinin makine zekâsı yardımıyla kataloglanacağı ifade edilmektedir. Eserin dijital ortama aktarılıp çevrimiçi erişime sunulması ve yayımlanmamış kısmının kataloglanmasının üç yıl süreceği vurgulanmıştır.⁹

2. İstanbul Ansiklopedisi'nde divan ve halk şairlerinin ele alınışına dair

Şüphesiz ki, Reşat Ekrem Koçu geniş bir kültür birikimine sahiptir. Tarih, edebiyat, felsefe ve resmin yanında serbest tarzda şiirler de yazan çok yönlü bir şahsiyettir. *Acı Su: Şiirler* (1965) adlı kitabında serbest nazmın güzel örneklerini vermiştir (Eyice, 2002: 149). Şair olmasının da vermiş olduğu sâikle Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi* adlı eserinde birçok şairden bahsetmiştir. 15. yüzyıldan kendi yaşadığı yıllara (1973 civarına) kadar İstanbul'la yolu bir şekilde kesişen birçok şairin biyografisini *Ansiklopedi*'ye almıştır. Bu çalışmada, Koçu'nun eserine aldığı divan ve halk şairleri ele alınmış, Batı tesirinde şiirler kaleme alan şairler mevzubahis edilmemiştir. *İstanbul Ansiklopedisi*'nde Batı tesirindeki yeni edebiyatın mümessili birçok şairden bahsedilmiştir. Hasan Ulucutsoy, *Reşat Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi'nde Yeni Türk Edebiyatı İçeriği* adlı yüksek lisans teziyle *İstanbul Ansiklopedisi*'nde yer alan Batı etkisindeki şairlerin bazılarına ve Yeni Türk Edebiyatı ile ilgili diğer hususlara değinmiştir (Ulucutsoy, 2014). Arzu eden araştırmacılar bu konuda bu çalışmaya müracaat edebilirler.

İstanbul Ansiklopedisi'nin göze çarpan en önemli özelliği, şairlerin şiirlerinden örnekler verilmesidir. Klasik tezkire geleneğinin izlerini taşıyan bu yöntemi, yazar birçok şair biyografisinde uygulamıştır. Çok azı istisna, bütün şairlerin şiirlerinden örnek verilmiştir. Yazarın çoğu zaman tezkirelerdeki örnek beyitleri doğrudan verdiği görülmektedir. Yazar Fatin, Fitnat Hanım (Zübeyde), Galib Dede Efendi (Mehmed Esad)'de olduğu gibi bazı şiir örneklerini doğrudan şairlerin divanından almıştır.

Koçu, Türk edebiyatında otorite sayılan bazı bilim insanlarının düşüncelerine de eserinde yer vermiştir. Yazarın, Ârif Hikmet Bey (Seyyid Ahmed) isimli şair ile ilgili Fuad Köprülü'nün "*Ve zin ve lisan itibariyle düzgün ve bedii kıymeti haizdir.*" cihetindeki düşüncelerini aktarması bunlardan biridir (Koçu, 1959: 1005).

İstanbul Ansiklopedisi'nde şairler çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Şairlerin mesleği, doğum ve ölüm tarihleri, hayat macerası ayrıntılı şekilde verilmeye çalışılmıştır. Eğer şairin şairliği dışında başka bir alanda şöhreti varsa, yazar başka kaynaklara yönelip bu kaynaklar yardımıyla şairin diğer özelliklerini de anlatmıştır. Şairlik dışında başka bir alanda temayüz etmiş bazı şairlerin ise şairliğinden

⁸ <https://ilerihaber.org/icerik/istanbul-ansiklopedisi-arsivi-dijital-ortama-aciliyor-91422.html>

⁹ <https://saltonline.org/tr/1898/istanbul-ansiklopedisi-arsivi-calismalari-baslatildi>;
<https://saltonline.org/tr/2002/panel-kadir-has-universitesinin-istanbul-ansiklopedisi-atolyeleri>

bahsedilmediği veya çok az bahsedildiği görölmektedir. Ön plana çıktığı alan ise ayrıntısıyla anlatılmıştır. Örneğin, Ahmed Aşıkî (Aşıkpaşazâde Derviş)'nin tarihçiliği tafsilatıyla anlatılırken şairliği üzerinde pek durulmamıştır (Koçu, 1958: 329).

Yazar, bazı divan şairlerini anlatırken eserde çoğu kez kaynak olarak başvurduğu tezkirelerde bilgi olmasına rağmen bu tezkireleri kaynak olarak belirtmemiş, başka kaynaklardan yararlanmıştır. Örneğin, Beliği isimli şairin biyografisini oluştururken *Türk Ansiklopedisi*'ni kaynak olarak belirtmiştir (Koçu, 1961: 2483). Hâlbuki yazarın çoğu kez başvurduğu *Latifi Tezkiresi*'nde şairle ilgili bilgi mevcuttur (Canım, 2000: 191). Keza, Bidârî'de de aynı yol izlenmiştir. *Latifi Tezkiresi*'nde anılmalarına (Canım, 2000: 212, 213, 214) rağmen Celilî (Edirneli), Celilî (İznikli), Celilî (Bursalı) adlı şairlerde de kaynak belirtilmemiştir. Yazarın, şairlerin şiir örneklerini ise bu *Tezkire*'den aldığı izlenimi vardır (Koçu, 1963: 3426). Yazarın niçin kaynak belirtmediği ise meçhuldür. Yazar, *Latifi Tezkiresi*'nde biyografisi mevcut olan Behişti mahlash iki şairden birinin biyografisini buradan almış, diğerinin biyografisini ise İ. A. Gövsa'nın *Türk Meşhurları* adlı eserinden almayı tercih etmiştir.

Koçu, divan şairleri ile ilgili bilgileri genellikle şairin yaşadığı dönemlerde yazılan tezkirelerden alma yolunu seçmiştir. En çok başvurduğu tezkire *Salim Tezkiresi* ve *Latifi Tezkiresi*'dir. Bazen bir şairi anlatırken iki tezkireden de yararlandığı vakidir [Bkz. Ferdî (Yeniçeri), Gazâlî (Bursalı)]. Bihişti mahlash şairi *Sehi Bey* (İpekten vd., 2017: 119) ve *Latifi Tezkireleri*'ni (Canım 2000: 194) kaynak göstererek anlatmış ve şairin ismi ile ilgili bu tezkirelerde geçen ihtilafı da verdiği bilgilere eklemiştir (Koçu, 1961: 2763). Halk şairlerinin biyografisini oluştururken ise kişiler, Aşık Râzi'nin not defteri ve evrakları, Vasıf Hiç'in notları, şairlerin akraba veya dostları ve şairlerin kendisinden bilgiler topladığı müşahede edilmektedir.

Reşat Ekrem Koçu, sadece altı tezkireyi kaynak olarak kullanmış, başka tezkirelere müracaat etmemiştir. Örneğin yazar, muhtelif kaynaklarda ismi geçmesine (Abdulkadiroğlu, 1999: 296) ve şöhretli olmasına rağmen Fâizî Efendi (Kafzâde Abdülhay)'nin biyografisini oluştururken kaynak belirtmemiştir (Koçu, 1971a: 5501). Aynı şekilde Celâl Bey (Mîrialem Hüseyin) *Ahdi Tezkiresi* (Solmaz 2005: 119) ve *Künhül-Ahbar*'da (İsen 1994: 298) ele alınmasına rağmen yazarın bu tezkirelere müracaat etmediği müşahede edilmektedir. Yazar, "Bidârî" adlı şairin biyografisini oluştururken ise şairle ilgili bilgi 16. yüzyılın bazı tezkirelerinde mevcut olsa da (Solmaz 2005: 237) (Kılıç 2018: 194) *Türk Ansiklopedisi*'nden yararlanmıştır. Dâî (Beykozlu) adlı şair ile ilgili 18. yüzyıl tezkirelerinden bazılarında kayıt olmasına rağmen (Abdulkadiroğlu, 1999: 79) (Çapan, 2005: 186) Zâkirî Hasan Efendi kaynak olarak gösterilmiş ve şairle ilgili şiir örneği verilmemiştir (Koçu, 1966: 4203). Muhtemelen yazar bu tezkirelere ulaşamamış, altı tezkireyle yetinmiştir.

Ansiklopedi'de, bazı şair biyografilerinin oluşturulması için kaynak olarak yararlanılan tezkirelerde ilgili şairin kaydına rastlanmamıştır. Ahmed Dede (Kemal) adlı Mevlevi şeyhinin biyografisi için *Salim Tezkiresi* kaynak olarak gösterilmesine rağmen *Tezkire*'de bu şaire rastlanmamıştır. Muhtemelen yazar şairle ilgili bilgileri belirttiği diğer kaynaklardan (M. Ziya, *Yenikapı Mevlevihânesi*; Muallim Naci, *Muallim Mecmuası*) almış ve *Tezkire*'yi sehven kaynak olarak belirtmiştir. Verilen şiir örneklerinde şairin mahlasının "Fasih" olduğu görölmektedir. Yazar şairi Fasih Ahmed Dede'yle karıştırmış da olabilir (Koçu, 1958: 352). Aynı şekilde, Abdürrahman Refiâ Efendi'nin de *Eslafta* kaydına rastlanmamıştır (Koçu, 1958: 161).

Reşat Ekrem Koçu eserinde şairlerle ilgili oldukça dikkat çekici tespitlerde bulunmuştur. Örneğin, Fedâ (Afganlı Derviş)'nin *Salim Tezkiresi*'ndeki "Fedâ" adlı seyyah derviş olabileceğini iddia etmiştir (Koçu,

1971a: 5598). Yazara göre Fennî Çelebi ile Fennî Mehmed Dede adlı şairler muhtemelen aynı kişilerdir (Koçu, 1971a: 5648). Yazar, Ferhad (Dellak) ile Kemahlı Âşık Ferhadî'nin ve (Koçu, 1971a: 5663) Garib (Âşık) ile Mostarlı Ferdi Baba'nın da aynı kişi olabileceğini iddia etmektedir (Koçu, 1971b: 5998).

Eserdeki dikkat çeken diğer bir hususiyet ise gayrimüslim şairlere yer verilmesidir. Eser bizlere bazı Ermeni ve Rum halk şairinin Türkçe şiirler terennüm ettiğini göstermektedir. Mihran Arabacıyan isimli Ermeni şairin Fuzulî'ye olan bağlılığı, divan edebiyatı geleneğinden ayrılmamış olması malumatı oldukça dikkat çekicidir. Eserde ele alınan gayrimüslim şairler şunlardır: Arabacıyan Mihran, Aznavuroğlu, Berberyan (Agop Vartebet), Dedeyan (Âşık Sıvacı Kalust), Diyamandı Efendi, Ferera Efendi (İsak), Ferhâdî (Kemahlı Âşık), Gedik (İstapan).

Yazar, *Ansiklopedi*'de divan sahibi şairlerin divanlarından bahsetmiş; bazı şairlerin divanının olduğu kütüphane veya mekânı bile zikretmiştir. Örneğin; Abdülbaki Naşir Dede'nin *Divan*'ının Süleymaniye Umumi Kütüphanesi'nde, Abdürrahman Nesib Efendi'nin *Divan*'ının ise Selimağa Kütüphanesi'nde olduğu ifade edilmiştir. *Ansiklopedi*'de tespit ettiğimiz divan sahibi şairler şunlardır: Abdullah Efendi (Himmetzâde), Abdülbaki Naşir Dede, Abdulkadir Çelebi (Şuurizâde), Ahmed Rasim Efendi (Fodlacızâde)¹⁰, Celâleddin Dede Efendi (Ahmed), Celâl Paşa (Abdullah), Cevdet Efendi (Ahmed), Cevrî Çelebi (Şeyh İbrahim), Derdli, Esad Bey (Borlu Pîrîzâde Mehmed), Esad Efendi (Yanyalı Hoca Mehmed), Eşref Paşa (Mustafa), Fahri Ahmed Efendi, Fâik Bey (Manastırlı Salih), Fatin, Fâzıl Bey (Enderunlu Hüseyin), Fehîm Çelebi (Uncuzâde Mustafa), Fehîm Efendi (Hoca Süleyman), Ferdi Dede (Abdullah), Fevrî (Abdullohoğlu Ahmed), Feyzî Hasan Efendi (Sîmkeşzâde), Fikrî Çelebi, Fitnat Hanım (Zübeyde), Gâlib Bey (Leskofçalı Mustafa), Gâlib Dede Efendi (Mehmed Esad), Gâlib Paşa (Abdülhalim), Gâlib Paşa (Mehmed Said).

3. Şair biyografilerinin oluşturulmasında başvuru kaynaklara dair

3.1. Başvuru kaynaklar

İstanbul Ansiklopedisi'nde divan şairlerinin biyografisi ve şiir örnekleri genelde tezkirelerden aktarılmıştır. Şairliği dışında başka alanlarda da ön plana çıkmış divan şairleri (siyasetçi, hattat vs.) anlatılırken ilgili alana ait kaynaklara da müracaat edilmiştir.¹¹ Halk şairleri için ise kişiler, şairlerin kendisi, şairlerin akraba ve arkadaşlarından bile bilgiler toplanmaya çalışılmıştır. Bu yönüyle *Ansiklopedi* halk şairleri için eşsiz bir kaynak hükmündedir. Aşağıda *İstanbul Ansiklopedisi*'nde divan ve halk şairi biyografileri oluşturulurken başvuru kaynaklar tasnif edilmiştir. Şairlerin isimleri *Ansiklopedi*'de geçtiği şekliye kaynakların karşısına yazılmıştır. Şair tezkiresi ve şair tezkiresi benzeri diğer kaynakların birincil ve önemli kaynaklar olmasından dolayı şairlerin bu kaynaklarda ele alındığı sayfa numarası da verilmeye özen gösterilmiştir:

3.1.1. Şair tezkireleri

İstanbul Ansiklopedisi'nde kaynak olarak altı tezkireden yararlanılmıştır. Yazar, özellikle divan şairleri ile ilgili bilgileri şairin yaşadığı dönemde yazılan tezkirelerden alma yolunu tercih etmiştir. Kaynak olarak en çok müracaat edilen tezkire *Salim Tezkiresi*'dir.

¹⁰ Divanı basılmıştır (1855).

¹¹ Aşağıda bu konuya ayrıntılı olarak değinilmiştir.

a. Sehî Bey Tezkiresi: Bâkî (Dellâkoğlu) (İpekten vd., 2017: 170); Bihişti (İpekten vd., 2017: 119); Ferdî (Yeniçeri) (İpekten vd.: 2017: 174); Gazâlî (Bursalı) (İpekten vd., 2017: 109).

b. Salim Tezkiresi: Abdi Paşa (Abdürrahman) (İnce, 2005: 498); Abdullah Efendi (Akhisarlı) (İnce, 2005: 496); Abdullah Efendi (Antakyalızâde) (İnce, 2005: 643); Abdullah Efendi (Saraçzâde) (İnce, 2005: 534); Abdullah Re'fet Bey; Abdullah Sıdkı Efendi (İnce, 2005: 463); Abdullah şerif Efendi (İnce, 2005: 425); Abdullah Vasıf Efendi (İnce, 2005: 689); Abdülhay Efendi (İnce, 2005:493); Ahmed Dede (Fasih) (İnce, 2005: 549); Ahmed Dede (Müneccimbaşı); Ahmed Efendi (Siyahî) (İnce, 2005: s. 412); Ali Efendi (Zekî) (İnce, 2005: 309); Ali Faiz Ağa (İnce, 2005: 530); Ânî Hatun (Fatma) (İnce, 2005: 230); Ârif Dede (şeyh Ahmed) (İnce, 2005: 481); Ârif Efendi (Abdulbâkî) (İnce, 2005: 476); Âzerî (İnce, 2005: 226); Aziz Efendi (Erzurumlu) (İnce, 2005: 506); Aziz Efendi (Mehmed) (İnce, 2005: 504); Azizî Efendi (Mehmed) (İnce, 2005: 507); Bağçıvanzâde Ali (İnce, 2005: 436); Belîğ (Kayserili) (İnce, 2005: 248); Devletî (İnce, 2005: 307); Dürrî (İnce, 2005: 302); Edîb Efendi (Süleyman) (İnce, 2005: 217); Emin Efendi (Ebül'esad Mehmed) (İnce, 2005: 227); Emin Efendi (Salihzâde Mehmed) (İnce, 2005: 181); Emin Efendi (Tokadlı Hoca Mehmed) (İnce, 2005: 185); Emrullah Efendi (Lârendeli) (İnce, 2005: 222); Enis Efendi (Kelemserezâde) (İnce, 2005: 177); Esad Efendi (Ebu İşhakzâde Mehmed) (İnce, 2005: 169); Fahri Ahmed Efendi (Bağçekapulu) (İnce, 2005: 543); Fahri Ahmed Efendi (Zeyrekli) (İnce, 2005: 543); Fâiz (İnce, 2005: 534); Fâiz (Heratlı) (İnce, 2005: 535); Fasihî Ahmed (İnce, 2005: 560); Fasihî Mehmed Efendi (İnce, 2005: 560); Fasihî Mustafa Efendi (Niğbolulu) (İnce, 2005: 559); Fâyiz Efendi (Abdurrahim) (İnce, 2005: 525); Fenâyî Mustafa Dede (Odabaşı şeyhi) (İnce, 2005: 564); Fennî Mehmed Dede (İnce, 2005: 562); Ferdî (Arayıcızâde Hüseyin) (İnce, 2005: 545); Fethi Efendi (Bülbülcüzâde Abdülkerim) (İnce, 2005: 541); Fethi Efendi (Halebli) (İnce, 2005: 540); Fevzî Efendi (Mustafa) (İnce, 2005: 567); Fevzî Efendi (Mustafa) (İnce, 2005: 565); Feyzî (İnce, 2005: 573); Feyzî (İnce, 2005: 573); Feyzullah Efendi (Bolulu) (İnce, 2005: 575); Feyzullah Efendi (Ebûsaidzâde) (İnce, 2005: 568); Feyzullah Efendi (Hâdizâde) (İnce, 2005: 5740); Feyzullah Efendi (Subhizâde) (İnce, 2005: 577); Gavsî Ahmed Dede (İnce, 2005: 520).

c. Latîfi Tezkiresi: Ahmed şemseddin Efendi (Kemalpaşazâde) (Canım, 2000: 159); Ali Çelebi (Yetim) (Canım, 2000: 577); Ârifî Hüseyin Çelebi (Canım, 2000: 380); Aşkî (Üsküdarlı) (Canım, 2000: 394); Aşkî-i Kadîm (Canım, 2000: 393); Basîrî (Canım, 2000: 189); Behişti (Canım, 2000: 194); Behlûl (Hafız) (Canım, 2000: 196); Beyânî Çelebi (Canım, 2000: 197); Bezmî (Canım, 2000: 187); Bihişti (Canım, 2000: 194); Celâl Çelebi (Canım, 2000: 215); Cemâlî (Canım, 2000: 215); Cemilî (Canım, 2000: 217); Cenâbî Bey (Canım, 2000: 218); Cenâbî Bey (Rıdvanzâde)¹² (Canım, 2000: 218); Cihânî (Canım, 2000: 219); Çâkerî Bey (Canım, 2000: 206); Dâî (Kastamonulu) (Canım 2000: 255); Dürrî (Canım, 2000: 258); Enverî (Canım, 2000: 181); Fazli Çelebi (Canım, 2000: 432); Fehmi Bey (Saruhanlı) (Canım, 2000: 443); Ferdî (Yeniçeri) (Canım, 2000: 430); Fevrî (Abdullahoğlu Ahmed) (Canım, 2000: 442); Feyzî Bey (İşhakpaşazâde) (Canım, 2000: 444); Figânî (Canım, 2000: 438); Fikrî Çelebi (Canım, 2000: 442); Gazâlî (Bursalı) (Canım, 2005: 410).

d. Fatim Tezkiresi: Esrar Dede (Çiftçi, 2017: 25).

e. Eslâf (Faik Reşâd): Abdülaziz Efendi (Karaçelebizâde) (Aydemir ve Özer, 2019: 123); Abdülgani Efendi (Aydemir ve Özer, 2019: 123); Abdürrahman Refiâ Efendi.¹³

¹² Tezkire'de şairin ismi "Cenânî" olarak kaydedilmiştir.

¹³ Tezkire'de şaire rastlanmamıştır.

f. Ahmed Refî Tezkiresi: Ebubekir Ferid Bey.

3.1.2. Şair tezkiresi benzeri eserler

a. Son Asır Türk Şairleri¹⁴: Ahmed Rasim Efendi (Fodlacızâde) (İnal,.....: 1341); Ahmed Talat Bey (Üsküdarlı); Ali Rûhî Bey; Ali Şefkatî Efendi (İnal, 1970: 1742); Ârif Hikmet Bey (Hersekli); Aziz Bey (İnal, 1969: 28); Aziz Bey (Vecihpaşazâde Mehmed) (İnal, 1969: 26); Aziz Efendi (Mektubîzâde) (İnal, 1969: 25); Bahâeddin Bey (Yazıcızâde Mehmed) (İnal, 1969: 173); Bahâeddin Bey (Yusuf) (İnal, 1969: 169); Bahâeddin Efendi (Ahmed) (İnal, 1969: 161); Bahâî Efendi (Ahmed) (İnal, 1969: 163); Celâeddin Dede Efendi (Mehmed) (İnal, 1970: 1797); Diyamandi Efendi¹⁵ (İnal, 1970: 1952); Esad Efendi (Esseyid Hacı Mehmed)¹⁶ (İnal, 1970: 2103); Ferid Efendi (Şeyh) (İnal, 1969: 402); Gâlib Bey (Leskofçalı Mustafa) (İnal, 1969: 449); Gâlib Efendi (Kayserili Çivicizâde) (İnal, 1969: 461).

b. Türk Şairleri¹⁷: Âdem Dede (Ergun,: 2); Âdile Sultan (Ergun,: 7-8); Âfitâbî (İstanbul) (Ergun,: 10); Âhî (Ergun,: 21); Âsım Bey (Filibelizâde Mustafa) (Ergun,:111).

3.1.3. Diğer meslekî tezkireler

a. Ubeydullah'ın Tezkire-i Şükûfeyciyân adlı eseri: Abdullah Efendi (Himmetzade), Ahmed Efendi (Siyahî).

b. Müstakimzâde'nin Tuhfe-i Hattatîn adlı eseri: Abdullah Efendi (Himmetzade), Abdullah Re'fet Bey, Abdullah Vasif Efendi, Abdülhalim Efendi (Ahizâde), Ahmed Efendi (Siyahî), Ahmed Hamdi Efendi (Ensercizâde), Ahmed Münir Efendi (Çörekçizâde), Ali Faiz Ağa, Ârif Efendi (Abdulbâkî), Ârifî Efendi (İshakzâde Mehmed), Atâullah Efendi (Tefsircizâde Mehmed), Aziz Efendi (Nefeszâde Seyyid Mehmed), Azizî Efendi (Mehmed), Dâî, Ebubekir Efendi, Ebubekir Ferid Bey, Feyzullah Efendi (Seyyid).

3.1.4. Diğer biyografik eserler:

a. Muallim Naci'nin Esamî'si: Esad Bey (Meşalecizâde), Galib Dede Efendi (Mehmed Esad).

b. Bursalı Tahir'in Osmanlı Müellifleri adlı eseri: Abdullah Efendi (Zakirzâde), Aziz Efendi (Hekimbaşı Hacızâde), Esad Efendi (Ebu İshakzâde Mehmed), Esad Efendi (Yanyalı Hoca Mehmed), Fahri Ahmed Efendi, Fenâyî Mustafa Dede (Odabaşı Şeyhi), Ferdi Dede (Abdullah, Fethi Efendi (Bülbülcüzâde Abdülkerim), Fethi Efendi (Osmanbeyzâde Mehmed Ali), Feyzî Efendi (Haydarzâde Kefevî), Feyzî Hasan Efendi (Sîmkeşzâde).

3.1.5. Tarihler

a. Silahdar Tarihi (Silahdar Mehmed Ağa): Abdi Paşa (Abdürrahman), Abdullah Efendi (Himmetzade), Ahmed Dede (Müneccimbaşı).

b. Nâimâ Tarihi (Mustafa Nâim): Abdülaziz Efendi (Karaçelebizâde), Esad Efendi (Hocazâde Mehmed).

¹⁴ M. Kemal İnan'ın kaleme aldığı 4 ciltlik bir eserdir.

¹⁵ Şair eserde "Diyamandi, Yemandi (Yeman Dede) olarak kaydedilmiştir.

¹⁶ Şair eserde "Mehmed Esad" diye kaydedilmiştir.

¹⁷ Sadettin Nüzhet Ergun'un kaleme aldığı bir eserdir.

c. Enderun Tarihi (Tayyarzâde Atabey): Ahmed Faiz Efendi (Sırkâtibi), Behcet Ağa (Gügümbaşı), Behcet Bey (Mirialemzâde Kemankeş), Besim Bey (Başkollukcu), Besim Bey (Hazine), Besim Bey (Rikâbdarağazâde Kilerli), Dürri Bey (Hazine), Esad Bey (Şehiremizâde Hazine Hafız), Fâik Efendi (Kilerli), Fazlı Bey (Hazine), Fennî Bey (Ahmed Aziz Paşazâde Arif).

d. Peçevî Tarihi (Peçuyly İbrahim): Bâli Efendi (Şeyh Sarhoş).

e. Râşid Tarihi (Raşid Mehmed Efendi): Abdürrahman Refiâ Efendi.

f. İzzî Tarihi (İzzî Süleyman Efendi): Esad Efendi (Ebu İshakzâde Mehmed)

3.1.6. Ansiklopediler

a. İnönü Ansiklopedisi: Abdi Paşa (Abdürrahman), Andelib, Âsım Efendi (Mütercim Ayıntabl Ahmed), Aşkı (Üsküdarlı), Azmi Efendi (Pirahmedçelebizâde Mehmed).

b. Türk Ansiklopedisi:¹⁸ Behcetî Hüseyin Efendi, Beligî, Bidârî.

3.1.7. Makaleler

a. İstapan Gurdikyan'ın makalesi: Berberyan (Agop Vartebet).

b. Mehmet Gökalp'in makalesi: Coşkun (Ali Huzûrî).

c. Ali Canib'in makalesi: Âsım Efendi (Çelebizâde İsmail).

3.1.8. Diğer kaynaklar

a. Türk Musiki Antolojisi (Sadettin Nüzhet Ergun): Abdullah Efendi (Himmetzade), Abdülbaki Naşir Dede.

b. Türk Dini Musikisi (Sadettin Nüzhet Ergun): Abdülhay Efendi, Abdülkerim Efendi (Şeyhülharamzâde), Abdürrahim Künhî Dede, Ahmed Celaleddin Dede.

c. Muharrir Şair Edib (Ahmed Rasim): Andelib, Feyzî Efendi (Muallim Ahmed).

d. Alimler, Sanatkarlar (A. Refik): Abdülaziz Efendi (Karaçelebizâde).

e. Fezlike (Katib Çelebi): Abdülaziz Efendi (Karaçelebizâde), Abdülhalim Efendi (Ahizâde), Abdülkadir Çelebi (Şuurizâde), Abdülkadir Efendi (Kayserili Nakib).

f. Hadikatü'l Cevâmî (Hüseyin Ayyansarî): Abdülhalim Efendi (Ahizâde), Abdülhay Efendi, Ali Kemalî Efendi (Şeyh).

h. Türk Meşhurları (İ. Alaaddin Gövsa): Âsım Efendi (Mütercim Ayıntabl Ahmed), Bediüzzaman Mirza, Behiştî, Celâl Paşa (Abdullah), Derdli, Elif Efendi (Hasirizâde Mehmed), Emrah (Erzurumlu), Eşref Efendi (Mehmed), Eşref Paşa (Mustafa), Fâik Bey (Manastırlı Salih), Fehîm Çelebi (Uncuzâde)

¹⁸ İnönü Ansiklopedisi'nin devamıdır. İlk dört ciltten sonra İnönü Ansiklopedisi Türk Ansiklopedisi adını almıştır (Ülker, 2012: 534).

Mustafa), Fehîm Efendi (Hoca Süleyman), Fennî Mehmed Dede, Fethi Efendi (Osmanbeyzâde Mehmed Ali), Fethullah Ârifî Efendi, Fevrî (Abdullohoğlu Ahmed), Fevzî Efendi (Derviş Mustafa).

i. Bektaşî Şairleri ve Nefesleri (Sadettin Nüzhet Ergun): Esad Baba.

j. Halk Şairleri (Sadettin Nüzhet Ergun): Gevherî.

k. 20. Yüzyıl Türk Musikisi (Mustafa Rona): Gedik (İstapan).

l. Tomar-1 Turûk-1 Aliyye (Sadık Vicdânî): Cemâlî-i Halvetî (Şeyh).

m. İlmîye Salnamesi: Abdülaziz Efendi (Karaçelebizâde), Abdulkadir Çelebi Efendi (Hamidî), Abdürrahman Nesib Efendi, Ahmed Muhtar Efendi, Ahmed Şemseddin Efendi (Kemalpaşazâde), Ârif Hikmet Bey (Seyyid Ahmed), Esad Efendi (Ebu İshakzâde Mehmed), Esad Efendi (Hocazâde Mehmed).

3.1.9. Âşık Râzî'nin evrâk-ı metrûkesi ve defteri

Yazar halk şairlerinin bir kısmını Âşık Râzî'den nakletmiştir. Âşık Râzî'nin karışık şekilde bırakılmış evrakları ve bir not defterinden yazar çokça bahsetmiş ve yararlanmıştır. Bazı şairlerin şiir örneklerini de ihtiva eden bu evraklar, özellikle halk edebiyatı için oldukça mühim bir yer teşkil etmektedir. *Ansiklopedi*'de bu evraklardan yararlanılarak oluşturulan şair biyografileri şunlardır: Derdli, Dilâver Ağa (Karapınarlı), Dumrul (Sivaslı Kara), Dursun (Hasankaleli Âşık), Eşref Baba (Yanyalı), Eşref Dayı, Fahri (Tokadlı Âşık), Fehim Kaptan, Feryâdî (Manastırlı Mustafa), Galib Bey (Leskofçalı Mustafa), Galib Efendi (Kayserili Çivicizâde), Gedâî (Beşiktaşlı).

3.1.10. Vasıf Hiç'in notları

Eserde bazı yerlerde Üsküdarlı Vasıf Hoca veya Vasıf Hoca olarak anılan Vasıf Hiç bir halk şairidir (Ercan, 2004). Vasıf Hiç *İstanbul Ansiklopedisi*'nde hem yazar olarak bazı şairlerin biyografisini bizzat yazmış hem de notları ve birikimiyle biyografilere katkıda bulunmuştur. *Ansiklopedi*'de Bozyörük Oğlan, Edhem Baba (Aydonatlı), Eşref Baba (Yanyalı), Fehim Kaptan, Galib Efendi (Kayserili Çivicizâde)'nin biyografisi bu notlar yardımıyla oluşturulmuştur.

3.1.11. Kişiler

Ansiklopedi'de şairlerden bazılarının biyografisi kişilerden toplanan notlarla, bazıları ise doğrudan kişilerin kaynaklığıyla oluşturulmuştur. Ali Bey (Kavuklu)'in biyografisi, Münir Süleyman Çapanoğlu ve İhsan Hamamioğlu'ndan alınan notlarla tanzim edilmiştir (Koçu, 1959: 630). Esrar Baba (Kalkandelenli)'nin biyografisine uşaqı Haydar'dan kalan notlar ışık tutmuştur. Bahâî Efendi (Ahmed) ile ilgili malumatlar, hademe olarak çalıştığı kütüphanenin müdürü İsmail Sâib Efendi'den alınmıştır (Koçu, 1960b: 1833). Coşkun (Ali Huzurî) ile ilgili bazı bilgiler, Tarih Öğretmeni M. Fahreddin Kırzioğlu şahitliğinde yazılmıştır (Koçu,: 3611). Azbi Baba (Saka) adlı halk şairinin biyografisi kahveci Ali Rıza Efendi'nin hatıra defterinden ve Münir Süleyman Çapanoğlu'nun notlarından derlenen bilgilerle oluşturulmuştur (Koçu, 1960a: 1697). Çamiçoğlu (Ali)'nin biyografisinin bir kısmı, Ali Kabûlî Bey'in kaynaklığından yararlanılarak kaleme alınmıştır. (Koçu,.....: 3705). 17. yüzyılda yaşayan Dâî (Beykozlu) ile ilgili bilgiler ise Zâkirî Hasan Efendi'den nakledilmiştir (Koçu, 1966: 4203).

Yazarın şairle akrabalık bağı olan kişilerden de yardım aldığı görülmektedir. Şüphesiz ki; yazarın böyle bir yöntem izlemesindeki amacı, en doğru bilgiye ulaşma çabasıdır. Şair Avni Bey (Yenişehirli)'in biyografisi, torunu Avni Aktuç tarafından kaleme alınmıştır (Koçu, 1960a: 1351). Davud Efendi (Kasımpaşalı Hâfız) ile ilgili bilgiler, aile hatırası evraklarından torunu Davud Kalyoncu vasıtasıyla aktarılmıştır (Koçu, 1966: 4286). Dedeyan (Âşık Sıvacı Kalust)'ın bilgilerini ise oğlu vermiştir (Koçu, 1966: 4330).

3.2. Şairlerin kendilerinin oluşturduğu biyografiler

Eserde yazarla çağdaş olan şairlerin bizzat kendisinden alınan biyografiler de mevcuttur. Bingöl (Ali Vecdî) (Koçu, 1961: 2796) ve Çamiç Ağa (Bitlisli Ali) (Koçu,: 3700) ile ilgili bilgiler, şairlerin bizzat kendisinden alınarak aktarılmıştır. Doruk (Ahmed) adlı halk şairinin kendi defterinden şiir örneği alınmıştır (Koçu, 1968: 4709), Fehim Kaptan'la ilgili bilgilerin de bir kısmı şairin kendi not defterinden nakledilmiştir (Koçu, 1971a: 5602).

3.3. Başka yazarların kaleme aldığı biyografiler

İstanbul Ansiklopedisi'nde, çoğunluğu halk şairleri olmak üzere, bazı şairlerin biyografisi doğrudan bazı yazarlar marifetiyle oluşturulmuştur. Biyografisi başka yazarlar tarafından oluşturulan şairler şunlardır: Muzaffer Esen: Ali Emîri Efendi, Cafer Çelebi (Tâcibezzâde); Kevork Pamukciyan¹⁹: Arabacıyan Mihran, Aznavuroğlu, Berberyan (Agop Vartebet); Hakkı Göktürk: Âşık (Tektelli Saz Şairi Cemal), Ersin (Mustafa Nazmi); Avni Aktuç: Avni Bey (Yenişehirli); T. Yılmaz Öztuna: Aziz Efendi (Hekimbaşı Hacızâde); Şükrü Nail Boratav: Azizi (Yedikuleli Mustafa); Vasıf Hiç: Behcet (Destancı), Cezmi (Kadırgalı Kara), Dâver Baba, Dilâver Ağa (Karapınarlı), Dilâver Baba, Dumrul (Sivaslı Kara), Dursun (Hasankaleli Âşık), Galib (Külhan Beyi); Hüsnü Kınaylı: Câvid Ahmed Bey, Cevdet (Midilli Derviş Mustafa), Derdli; Rüşdi Üstek: Celâleddin Dede Efendi (Ahmed); Kemaleddin Nomer: Erenden (İbrahim Fahreddin); Dr. Bedi Şehsuvaroğlu: Ertuğrul (İsmail Fenni); E. General Nazmi Çağan: Esad Bey (Borlu Pîrîzâde Mehmed); Bedros Nişanyan: Ferhâdî (Kemahlı Âşık); Sadettin Nüzhet Ergun: Gedâî (Beşiktaşlı).

3.4. Biyografisi birden çok kaynağa başvurularak oluşturulan şairler

Reşat Ekrem Koçu, şairliği dışında başka alanlarda da meşhur olmuş şairlerin hal tercümesini anlatırken meşhur olduğu alanlarla ilgili kaynaklara da başvurmuştur. Örneğin, musiki ustası Ahmed Celaleddin Dede'nin biyografisi için Sadettin Nüzhet Ergun'un hem *Türk Şairleri* hem de *Türk Dinî Musikisi* adlı eserinden yararlanılmıştır (Koçu, 1958: 334). Abdi Paşa (Abdürrahman) için ise siyasi bir kişilik olması hasebiyle hem *Salim Tezkiresi* hem de *Silahdar Tarihi* ve *İnönü Ansiklopedisi* gibi kaynaklara başvurulmuştur (Koçu, 1958: 39). Ali Faiz Ağa adlı şairde olduğu gibi hattatlığıyla ön plana çıkan şairlerin biyografisi oluşturulurken Müstakimzâde'nin *Tuhfe-i Hattatın* adlı eserinden de yararlanıldığı müşahede edilmektedir (Koçu, 1959: 662). Esad Efendi (Ebu İshakzâde Mehmed)'de de aynı yol izlenmiş; şeyhülislam, şair ve musikişinas olan bu zatla ilgili bilgilerin bir kısmı *Salim Tezkiresi*'nden (İnce, 2005: 169), bir kısmı ise M. Tahir'in *Osmanlı Müellifleri*, İzzî Süleyman Efendi'nin *Tarih* adlı eserleri ve *İlmiye Salnamesi*'nden alınmıştır (Koçu, 1971a: 5245). Görüldüğü gibi, yazar sadece belli bir kaynakla yetinmemiş, şairleri tüm yönleriyle ele almak gayesiyle birçok kaynağa müracaat etmiştir. *Ansiklopedi*'nin bu özelliği, şairlerle ilgili dikkat çekici birçok bilginin gün yüzüne çıkmasını

¹⁹ Bazı gayrimüslim şairlerin biyografisini yazmıştır. Ermeni olması hasebiyle gayrimüslim şairlerle ilgili en doğru bilgiye ulaşma gayesiyle bu şairlerle ilgili biyografi yazma görevinin yazar tarafından bu zata verilmiş olması muhtemeldir.

sağlamıştır.²⁰ Yukarıda kaynaklar kısmında biyografisi birden çok kaynağa dayandırılarak anlatılan şairler belirtilmiştir.

3.5. Biyografisi kaynak belirtilmeden oluşturulan şairler

Yazar birçok şairin biyografisini herhangi bir kaynağa dayandırmadan anlatmış, kaynak belirtmemiştir. Yazar ya kaynak yazmayı unutmuş veya birçok kaynaktan azar azar bilgiler aldığından hepsini yazmak yerine hiçbirine yer vermemiştir:

Abdi Efendi (Mühürdar Hacı), Abdülahad Nuri Efendi (Şeyh), Abdürrahman Gubarî (Hoca), Ahmed Âşıkî (Âşıkpaşazâde Derviş), Akozan (Kesriyeli Çubukçuzâde Mehmed Sıdkı), Ali Fendi (Kütahyalı Seyyid), Âtîf Efendi (Defteri Mustafa), Âtîf Efendi (Mehmed Emin), Aynî Efendi (Ayıntablı Hasan), Ayşe Hubbî Hatun, Aziz Mahmud Efendi (Şeyh Hüdâyî), Bâkî, Baykarâ (Mehmed Abdülbâkî), Bekir Sıdkı (Haddehâneli), Beytur (Ahmed Midhat), Bulut (Sıdkı), Cafer Çelebi (Tâcibeyzâde), Câvid Ahmed Bey, Celâl Bey (Mîrialem Hüseyin), Celâleddin Dede Efendi (Ahmed), Celilî (Bursalı), Celilî (Edirneli), Celilî (İznikli), Cevdet Efendi (Ahmed), Cevrî Çelebi (Şeyh İbrahim), Çevkânî, Dâver Baba, Dursun Cevlânî (Âşık), Ebussuud Efendi (Mehmed), Emrah (Erzurumlu)²¹, Enverî Efendi, Erenden (İbrahim Fahreddin), Ersin (Mustafa Nazmi), Ertuğrul (İsmail Fennî), Esad Bey (Borlu Pîrîzâde Mehmed), Fahreddin Dede Efendi (Hüseyin), Fâizî Efendi (Kafzâde Abdülhay), Fatin, Fâzıl Bey (Enderunlu Hüseyin), Fennî Çelebi, Ferdî Baba, Ferhad (Dellak), Fitnat Hanım (Hazînedârzâde), Fitnat Hanım (Zübeyde), Gâlib (Külhan Beyi), Gâlib Bey (Niğdeli Mehmed), Gâlib Paşa (Abdülhalim), Gâlib Paşa (Mehmed Said), Garib (Âşık).

3.6. İstanbul Ansiklopedisi'nin temel kaynak olduğu şairler

İstanbul Ansiklopedisi'nde birçok şairin biyografisi birden fazla kaynaktan, kişilerden, hatta şairlerin akrabalarından derlenen bilgilerle oluşturulmuştur. Dolayısıyla *Ansiklopedi*'de bazı şairler hakkında, başka kaynaklarda yer alsalar bile, yeni bilgilere ulaşabilmekteyiz. Bu yönüyle *Ansiklopedi* divan ve halk edebiyatı sanatçıları için önemli bir kaynak konumundadır.

Ansiklopedi bu özelliğinin dışında bazı şairler için temel kaynak durumundadır. Yani 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın ilk yarısında yaşamış bazı halk şairleri ve divan şiiri tarzı şiirler yazan şairler hakkında ayrıntılı ve derli toplu bilgiyi sadece *İstanbul Ansiklopedisi*'nde bulmaktayız. Aşağıda bu şairlerin isimleri ve dikkat çekici özellikleri yer almaktadır:

Ali Bey (Kavuklu): Son orta oyuncularının en büyüklerinden biridir. Yazar şairle ilgili bilgilerin bir kısmını Münir Süleyman Çapanoğlu'nun *Ansiklopedi* için verdiği notlardan almıştır. Yazar, Cemaleddin

²⁰ *Ansiklopedi*'nin bu özelliği *Ansiklopedi*'yi divan şairleri hususunda önemli bir kaynak haline getirmektedir. Zira eserde birçok kaynaktan derlenen bilgilerle anlatılan divan şairleri bulunmaktadır. Ayrıca *Ansiklopedi*'de divan şiirinde işlenen birçok tabir, deyim [Başa hasır yakmak (Koçu, 1960b: 2166)]; divan şiirini anlamlandırma yol gösterici olabilecek İstanbul'un sosyal hayatına dair birçok malumat; şairlerle ilgili daha önce başka kaynaklarda rastlanılmayan dikkat çekici birçok bilgi [Örneğin, Fazıl Bey Divanı'nın devrin giyim kuşam ve süslenmesi üzerine zengin bir kaynak olduğu (Koçu, 1971a: 5590) ve Fazıl Bey (Hazinelî)'in Sultan Süleyman için yazdığı mersiyenin meşhur olduğu bilgisi, Avnî Bey (Yenişehirli)'in biyografisinin torunu tarafından yazılmış olması]; divan şiiri araştırmalarına kaynaklık edebilecek birçok olay, durum [Balık Avı (Koçu, 1960b: 1989), Balıkçı Güzeli (Koçu, 1960b: 1989)], efsane ve İstanbul'la ilgili mekân zikredilmiştir. Eski Türk edebiyatı alanında çalışan bir araştırmacı olarak bu eserin bu alandaki çalışmalara çok fazla kaynaklık etmediğini müşahade etmekteyiz. Yaptığımız bu çalışmayla, divan edebiyatı alanında yapılacak olan çalışmalarda *İstanbul Ansiklopedisi*'ne de müracaat edilmesi gerektiği fikrinin oluşacağını umuyoruz.

²¹ Meşhur Erzurumlu Emrah'ın oğlu olduğu tahmin edilmektedir.

Server tarafından kendisine verilen şairin on altı manzumesi içerisinde iki destanını seçip şiir örneği olarak *Ansiklopedi*'ye almıştır. Bu şiirlerde şair "Şişman" mahlasını kullanmıştır (Koçu, 1959: 630).

Arabacıyan Mihran: Şairin biyografisi Kevork Pamukciyan tarafından kaleme alınmıştır. Türkçe şiirler yazmış Ermeni bir şairdir. Fuzuli ile çok meşgul olmuş ve ona nazire gazeller yazacak kadar bağlılık göstermiştir. Divan edebiyatı geleneğinden ayrılmamıştır. Gazellerinde dil ve vezin hataları çok azdır. *Ansiklopedi*'de şiir örneği verilmemiştir (Koçu, 1959: 922).

Âşık (Tektelli Saz Şairi Cemal): Halk arasında "Âşık Cemal" olarak tanınan şair, 1875'te İstanbul'da doğmuştur. Zamanının şöhretlerinden bir kalenderdir. Büyükşehrin sokaklarına düşmüş, omzunda sazı, göğsünde "Tek telli saz şairi âşık Cemâl" levhasıyla üstü başı dökük bir tarzda dolaşmıştır. Şairin biyografisi Hakkı Göktürk tarafından kaleme alınmıştır. *Ansiklopedi*'de şairin bir şiir örneği mevcuttur (Koçu, 1959: 1146).

Aziz Baba (Saka): Meczip kalender bir halk şairidir. Yazar, şairle ilgili malumatı 1946'da 82 yaşında ölen kahveci Ali Rıza Efendi'nin bir isim taşımayan hatıra defterinden ve Süleyman Çapanoğlu'nun notlarından aktarmıştır. Ayrıca şiir örnekleri de verilmiştir (Koçu, 1960a: 1697).

Aznavuroğlu: 17. yüzyılda yaşamış İstanbullu Ermeni bir halk şairidir. Hayatı hakkında kayda rastlanmamış, adı Türkçe olarak yazdığı iki yangın destanından bilinmektedir. Yazar bu iki destanı da *Ansiklopedi*'de kaydetmiştir Şairin biyografisi Kevork M. Pamukciyan tarafından kaleme alınmıştır (Koçu, 1960a: 1728).

Bekir Sıdkı (Haddehâneli): 1885-1886 yılları arasında Üsküdar'da doğmuştur. İstanbul'un eski bıçkın hayatı üzerine sekiz on parça manzume bırakmış bir bahriye neferidir. Üsküdarlı Vasıf Hoca'nın arkadaşıdır. Üsküdarlı Vasıf Hoca, "Şair yaşasaydı şiir istidadı o kadar kuvvetli idi ki, belki de o zamanın şuarası arasına girerdi." diyerek şairliğini övmüştür. Şiirlerinden örnekler de verilmiştir (Koçu, 1961: 2435).

Berberyan (Agop Vartebet): Değerli bir din adamıdır. 1778'de İstanbul'da doğmuş, 1853'te bu şehirde ölmüştür. "İsevi" mahlasıyla Türkçe şiirler yazmıştır. Şairliğinin kıymeti ile ilgili bilgiler ve şiir örneği şair, dilci İstapan Gurdikyan'ın makalesinden nakledilmiştir. Gurdikyan'a göre şair oldukça hassas ve şairin ifade tarzı oldukça kuvvetlidir. Ona göre şiirleri vezin bakımından hatasız değildir. Şairin biyografisi yazar Kevork Pamukciyan tarafından kaleme alınmış, şiir örneği verilmiştir (Koçu, 1961: 2527).

Bingöl (Ali Vecdî): Öğretmen, şair, edip, Türk dili bilgini. Yazar şair ile ilgili bilgileri bizzat şairin kendisinden almıştır. Şairin gazel, koşma, şarkı örneği verilmiştir (Koçu, 1961: 2796).

Bozyörük Oğlan: 1800'lü yılların sonunda yaşamış, Urfalı bir halk şairidir. Yazar şairle ilgili bilgileri Vasıf Hoca'dan aktarmıştır. Şiir örnekleri de mevcuttur (Koçu, 1963: 3075).

Bulut (Sıdkı): Halk şairidir. Yazar, hayatı hakkında bilgi edinilemediğini ifade etmiş, şiirinden örnekler vermiştir (Koçu, 1963: 3130).

Cevdet (Midilli Derviş Mustafa): Çağdaş bir halk şairidir. Şairin hayatının tamamen karanlık içinde olduğu, güzel ve garip bir tesadüf sonucu adının öğrenilip iki parça şiirinin elde edildiği ifade edilmiştir.

Bu tesadüf eserde anlatılmıştır. Şairin biyografisi yazar Hüsnü Kınaylı tarafından kaleme alınmıştır. Şiirlerinden örnekler de sunulmuştur (Koçu,: 3519).

Cezmi (Kadırgalı Kara): Namlı bir tulumacı, kabadayı ve katil. 1840'ta İstanbul'da doğmuş, 1890'da Sinop zindanında ölmüştür. İşlediği bir cinayet sebebiyle hapis yatmış ve hapiste halk şairi olmuştur. Şairin hal tercümesini Vasıf Hiç kaleme almıştır. Koşma ve semailerinden örnekler verilmiştir (Koçu,: 3539).

Çamiç Ağa (Bitlisli Ali): İstanbul'da 1883'ten 1959'a kadar aralıklarla yetmiş sene kahvecilik yapmış büyük halk şairidir. Yazara göre, basit kahveciliği altında zengin kültür sahibi bir zattır. Yazar şairin hayatıyla ilgili bilgileri şairin kendisinden aktarmıştır. Eserde şiirlerinden de birçok örnek verilmiştir²² (Koçu,: 3700).

Çamiçoğlu (Ali): Ali Ağa diye tanınır. Rint meşrep bir halk şairidir. Kahvecilik yapmıştır. 1882'de Arapkir'de doğmuştur (Koçu,: 3705).

Çevkânî: 19. yüzyılda yaşamış Hamzavî tarikatından halk şairi bir kalenderdir. Asıl adı Hamza'dır. Rumeli'de Kızanlık'ta doğmuştur. Otuz yaşlarında iken İstanbul'a gelmiş ve hamamda tellâklık yapmıştır. *Bergüzar-ı Çevkânî* adı verilen bir risalede altı manzumesi vardır. Yazar, bu manzumeleri eserine almış ve şairin edebi yönünü övmüştür. Yazar başka bir kaynak göstermemiştir (Koçu,: 3884).

Dâver Baba: Bektaşî fukarasından bir kişidir. Kalkandelen Tekkesi'nde, hâmesi olmuş şair Mahmud Baba'dan şiir tanzimi yolunda bilgi edinmiş, vezin ve kafiye öğrenmiştir. Daima koynunda taşıdığı defterinden şairin birçok şiir örneği *Ansiklopedi*'ye alınmıştır. Şairin biyografisini Vasıf Hiç kaleme almıştır (Koçu, 1966: 4273).

Davud Efendi (Kasımpaşalı Hâfız): 1863'te Kasımpaşa'da doğmuş, hac sırasında Medine'de vefat etmiştir. Yazar, şairle ilgili bilgileri ve gazel örneklerini aile hatırası evraklarından, şairin torunu Davud Kalyoncu vasıtasıyla almıştır (Koçu, 1966: 4286)

Derdli: 19. yüzyılın sonlarında yaşamış, çulha esnafından İstanbullu bir halk şairidir. Asıl adı Mustafa'dır. Yazar, şairin bir adet şiirini Üsküdarlı halk şairi Âşık Râzî'nin evrakları arasından alıp sunmuştur (Koçu, 1966: 4471).

Dilâver Ağa (Karapınarlı): Konya Karapınarlı bir halk şairidir. Yazar şairle ilgili bilgi ve şiir örneklerini Üsküdarlı halk şairi Âşık Râzî'nin evrak-ı metrûkesi arasında bulmuş ve eserine almıştır (Koçu, 1966: 4567).

Dilâver Baba: Kalender, Bektaşî babası ve şair. 19. yüzyılda yaşamıştır. Şairin biyografisini Vasıf Hiç kaleme almıştır (Koçu, 1966: 4568).

Doruk (Ahmed): Çağdaş bir halk şairidir. Aslı Tokatlı olup 1943-1945 yıllarında fırıncılık yapmıştır. Yazar, şairin kendi defterinden bir şiir örneği vererek şairliğinin ortanın üstü bir değerde olduğunu ifade etmiştir (Koçu, 1968: 4709).

²² Şairle ilgili yaptığı çalışmada Murat Parlakpınar, Reşat Ekrem Koçu'nun diğer eserlerinden az da olsa yararlanmış olmakla birlikte, temelde *İstanbul Ansiklopedisi*'nden istifade etmiştir (Parlakpınar 2019).

Dumrul (Sivaslı Kara): Bir halk şairidir. Âşık Râzî'nin evrak-ı metrukesi arasında bir manzumesi görülmüş ve yazar tarafından nakledilmiştir. Biyografisi Vasıf Hiç kaleme almıştır (Koçu, 1968: 4762).

Dursun (Hasankaleli Âşık): 19. yüzyılın sonlarında yaşamış bir halk şairidir. Şairin biyografisi Vasıf Hiç tarafından kaleme alınmıştır. Yazar, Âşık Râzî'nin evrak-ı metrukesi arasındaki defterden şairin hayatı hakkındaki bilgileri nakletmiştir. Ayrıca şiir örneği de verilmiştir (Koçu, 1968: 4770).

Dursun Cevlânî (Âşık): Çağdaş bir halk şairidir. Aslı Sarıkamışlıdır. 1900'de doğmuştur. Şiirlerinden örnekler verilmemiştir. Yazar, 1967'de Cevlânî'nin Ankara'da yaşadığı bilgisini vermiştir (Koçu, 1968: 4774).

Edhem Baba (Aydonatlı): 1906 kışında ölmüştür. Bektaşî fukarasından kalender bir şairdir. Elimizde tek şiiri vardır. Bu şiir de esere alınmıştır. Şairle ilgili bilgiler Vasıf Hiç'in notlarından derlenmiştir (Koçu, 1968: 4905).

Emrah (Erzurumlu): 19. asrın ikinci yarısında yaşamış bir saz şairidir. Aynı adı taşıyan ünlü saz şairinin oğlu olduğu tahmin edilmektedir (Koçu, 1968: 5107).

Erenden (İbrahim Fahreddin): Nureddin Cerrahî Dergâhı'nın son şeyhidir, devrinin edebi muhitlerinde "Fahredinü'l Cerrahî" diye anılırdı. 1886'da İstanbul'da doğmuştur. Şiirle de uğraşmıştır. Biyografisi Kemalledin Nomer tarafından yazılan şairin şiirlerinden örnekler de sunulmuştur (Koçu, 1968: 5158).

Ersin (Mustafa Nazmi): Musahip ve son divan şairlerindendir. 1878'de İstanbul'da doğdu. 1942'de vefat etti. Arapça ve Farsçayı ana dili gibi bilirdi, şiirleri *Mâlûmât* mecmuasında yayımlanmıştır. Şairin biyografisi yazar Hakkı Göktürk tarafından yazılmıştır (Koçu, 1971a: 5211).

Esad Bey (Borlu Pîrîzâde Mehmed): Kalem sahibi askerlerdendir. 1851'de Niğde'nin Bor ilçesinde doğmuştur. 1919'da vefat etmiştir. Devrinin geleneğine uyarak şiir ile uğraşmış; münacatlar, na'ler, gazeller, kıt'alar, tarihler yazmıştır. Mürettep divanı vardır. Şairin biyografisi Yazar E. General Nazmi Çağan tarafından kaleme alınmıştır. Nazmi Çağan şairle ilgili bilgileri bir kız torununun kocası olan Prof. Dr. Bedi Şehsüvaroğlu'ndan almıştır (Koçu, 1971a: 5244).

Eşref Baba (Yanyalı): Kalender Bektaşî bir şairdir. 1908-1910 arasında hayli yaşlı olup Tahtakale'de bir bekâr odasında oturur, seyyar berberlik yapardı. Şairin bir şiir örneği verilmiştir. Şairin biyografisini Vasıf Hiç kaleme almıştır. Vasıf Hiç, Âşık Râzî'den de yararlanmıştır. (Koçu, 1971a: 5380).

Eşref Dayı: 19. yüzyılın sonlarında yaşamış, Tophane İskeleyi kayıkçılarından ümmî bir saz şairidir. İstanbul kayıkçılarının hayatı üzerine üç koşması bilinmektedir. Yazar, bu koşmaları ve şairle ilgili diğer bilgileri, Âşık Râzî'nin birçok şairin bilinmesine kaynaklık eden meşhur defteri ve evrak-ı metrukesinden aktarmıştır (Koçu, 1971a: 5380).

Fahri (Tokadlı Âşık): 19. yüzyılın sonlarında İstanbul'a gelmiş, kalender meşrep bir halk şairidir. Yazar şairle ilgili bilgileri ve şiir örneğini Âşık Râzî'nin evrak-ı metrukesinden almıştır (Koçu, 1971a: 5487).

Fâik Efendi (Kilerli): II. Sultan Mahmud zamanında şairlikle tanınmıştır. Enderun'da bulunmuştur. Yazar, şairin hayatı hakkında başka bir bilgi elde edemediğini ifade etmiştir. Şiir diline örnek olabilecek şiirleri, Tayyarzâde Ata Bey'in *Enderun Tarihi*'nden almıştır (Koçu, 1971a: 5497).²³

Fehim Kaptan: Elimizde on kıtalık bir destanı bulunan kalender bir halk şairidir. Bu şiir *Ansiklopedi*'ye alınmıştır. Hayatı hakkındaki bilgi çok azdır. Yazar, şairle ilgili bilgileri Âşık Râzî'nin evrak-ı metrukesi, şairin kendi not defteri ve Vasif Hiç'in notlarından almıştır (Koçu, 1971a: 5602).

Ferera Efendi (İsak): 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyıl başlarında yaşamış, ünlü bir avukattır. İstanbul Musevî'lerindedir. Şiirlerini Türkçe yazmıştır. *Ebr-i Bahar* adlı şiir kitabı 1904'te yayımlanmıştır. Yazar şairin bir gazel ve şarkı örneğini *Ansiklopedi*'ye almıştır (Koçu, 1971a: 5661).

Ferhad (Dellak): Yazara göre; Dellak Ferhad'ın aşağıda hakkında bilgi olan, Ermeni harfleri ile Türkçe olarak *Huban-ı Canım İstanbul* adlı bir risalenin müellifi Kemahlı Ermeni halk şairi "Âşık Ferhadî" olması muhtemeldir. Şairin şiirlerinden örnekler verilmiştir (Koçu, 1971a: 5663).

Ferhâdî (Kemahlı Âşık): 19. yüzyılın ilk yarısında yaşamış, Ermeni saz şairidir. Asıl adı bilinmemektedir. Ermeni harfleri ile Türkçe olarak kaleme aldığı *Hûbân-ı Canım İstanbul* adında bir eseri vardır. Şairin biyografisini Bedros Nişanyan kaleme almış ve şairin hayatı ve şairlik kıymetini uzunca anlatmıştır (Koçu, 1971a: 5665).

Feryâdî (Manastırlı Mustafa): 19. yüzyılın sonlarında yaşamış, Bektaşî bir halk şairidir. Üsküdarlı Âşık Râzî'nin evrak-ı metrukesi arasında bir manzumesi ile bir resmi ve resminin arkasında ölüm tarihi yazar tarafından görülmüştür. Manzume esere alınmıştır (Koçu, 1971a: 5667).

Fitnat Hanım (Hazînedârzâde): 1842 yılında Trabzon'da doğmuş bir kadın şairdir. 1909'da İstanbul'da ölmüştür. *Ansiklopedi*'de şiirlerinden örnekler verilmiştir (Koçu, 1971b: 5805).

Galib (Külhan Beyi): İstanbul'un son külhanbeylerinden ve namlı saraç ustalarındandır. Şiir ile de uğraşmıştır. Bektaşî nefesleri, kalenderiler, kıt'alar, tarihler yazmıştır. Biyografiyi Vasif Hiç kaleme almıştır. Yazar şiirlerinden örnek vermiş ve şiirlerin ona değil, Vâsîf'a ait olabileceğini iddia etmiştir (Koçu, 1971b: 5958).

Garib (Âşık): 19. yüzyıl sonlarında yaşamış, kalender meşrep bir şairdir. Bektaşî fukarasındandır. Yazar, Mostarlı Ferdi Baba ile aynı kişi olabileceğini iddia etmektedir. Bir şiir örneği verilmiştir (Koçu, 1971b: 5998).

4. Ansiklopedi'de şairlerin sanatı ile ilgili düşünceler

İstanbul Ansiklopedisi'nde şairlerin edebî yönleri ile ilgili bilgilerin de verildiği görülmektedir. İlgili maddeyi yazan yazarlar bazı şairlerle ilgili edebî eleştiri yapmış, şairlikleri ile ilgili yorumlarda bulunmuştur. Kimi şair iyi şair olarak tavsif edilirken kimileri ise yetersiz görülmüştür. Şairlerin edebî yönü ile ilgili bilgiler, bazen tezkirelerde veya diğer kaynaklarda geçtiği şekliyle aktarılmış olsa da [(bkz. Abdullah Efendi (Saraçzâde))] başka bir kaynağa müstenit olmayan, doğrudan yazarın kendi yorumunun

²³ *İstanbul Ansiklopedisi*'nde Fâik Efendi gibi edebiyat tarihi kapsamındaki biyografik eserlerde yer almayıp temayüz ettiği başka alanlarla ilgili olan eserlerde (Enderun Tarihi gibi) adına rastlanan, özellikle 19. yüzyılda yaşayan ve divan edebiyatı tarzı şiirler kaleme alan bazı şairler yer almıştır. Biz bu şairleri başka kaynaktan zikredildiği için bu kısma almadık. Besim Bey (Başkollukcu), Besim Bey (Hazinelî), Besim Bey (Rikâbdarağazâde Kilerli) bunlardan bazılarıdır. Bu kısımda bu şairleri zikretmesek de *İstanbul Ansiklopedisi* bu şairlerin biyografisi için de önemli bir kaynak durumundadır.

söz konusu olduğu eleştiriler de mevcuttur (Bkz. Ali Emirî Efendi, Ali Şefkatî Efendi). Ali Şefkatî için "Divan edebiyatına uygun şiirler yazmıştır.", Ali Emirî için "Büyük şiir divanına rağmen Emirî Efendi'ye büyük şair denilemez." ifadeleri kullanılmıştır. Aynı Efendi (Ayıntablı Hasan)'nin şiirlerinin gelişigüzel yazılmış şeyler, Ayşe Hubbî Hatun'un şiirlerinin kadın hislerinin inceliği ile süslü, Esad Efendi (Yanyalı Hoca Mehmed)'nin ise şiir dilinin temiz olduğu vurgulanmıştır.

Reşat Ekrem Koçu'nun başka kaynaklara dayanmayan kendi özgün yorumlarına en güzel örnek, Eşref Efendi (Mehmed) ile ilgili yaptığı yorumlardır. Zira yazar, İ. A. Gövsa'nın *Türk Meşhurları* eserinde yaptığı yorumlara katılmadığını ifade etmiştir. Gövsa, şairin çirkin kelimelerle yaptığı hicivleri iğrenç bulmazken yazar bunları iğrenç olarak nitelendirmektedir (Koçu, 1971a: 5382). *Latîf Tezkiresi*'nde Basîrî'nin şiiri için övücü şeyler söylenmiş fakat yazar şairi vasatın üstü diye tarif etmiş, kaynak olarak gösterdiği *Tezkire*'deki bilginin zıddı bir yorum yapmıştır (Koçu, 1960b: 2045). Bu, yazarın aslında şiir alanında bilgi birikimine sahip olduğunu, şairlerle ilgili bilgileri sadece muhtelif kaynaklardan olduğu gibi aktarmadığını, bunlar üzerinde değerlendirmelerde bulunduğunu, yeni yorumlar kattığını göstermektedir.

Reşat Ekrem Koçu'nun Fâzıl Bey (Enderunlu Hüseyin) ile ilgili yaptığı edebî değerlendirmeler, onun dikkatli ve titiz bir araştırmacı ve edebiyat bilgini olduğunu göstermektedir. Yazar, şairin *Divan*'ını bizzat inceleyip Nedim'den sonra, Şeyh Galib müstesna, Türk divan edebiyatının en renkli, Türkçeyi çok tatlı eda ile konuşan şairi; ayrıca *Divan*'ının bilhassa devrinin giyim-kuşam ve süslenmesi üzerine zengin bir kaynak olduğunu ifade ederek bir sanat eleştirmeni mesabesinde olduğunu ispatlamaktadır (Koçu, 1971a: 5589).

Yazar bazı şairleri ele alırken şairin edebî yönünü anlatma ameliyesinde gerekli ihtimamı göstermemiştir. Örneğin; Abdürrahman Refîâ Efendi'den Salim Efendi, *Tezkire*'sinde övgüyle uzun uzun bahsetmesine rağmen (İnce, 2005: 371) yazar eserinde şair olduğunu bile belirtmemiş, sadece "şiiire âşinâ" diyerek geçiştirmiştir (Koçu, 1958: 161). Ahmed Efendi (Siyâhî)'nin şairliği hakkında aynı şekilde *Salim Tezkiresi*'nde bilgi olmasına rağmen yazar şairin sanatına değinmemiştir (Koçu, 1958: 360). Abdullah Şerif Efendi'de de aynı durum söz konusudur (Koçu, 1958: 54). Abdülaziz Efendi (Karaçelebizâde)'nin sadece hayat hikâyesini anlatmakla yetinmiş, şairliğini ele almamıştır.

İstanbul Ansiklopedisi'nde bazı şairlerin edebî yönü hakkındaki dikkat çekici ifadeler aşağıdadır:

Şairler	Şairlerin sanatı hakkındaki ifadeler
Abdullah Vasîf Efendi	Kıymetli şiirleri vardır.
Abdülgani Efendi	Şiirleri kıymetlidir.
Abdühalim Efendi (Ahizâde)	Şairlik sahasında kıymetlidir.
Abdürrahman Gubarî (Hoca)	Bir kıtası hakkında "Edebiyat tarihimizin kaydettiği en güzel methiyelerdendir." ifadesi kullanılmıştır.
Âdile Sultan	Duygu ve teknik bakımdan seçkin bir şair değildir.
Ahmed Dede (Fasih)	Büyük şair.
Ahmed Faiz Efendi (Sırkâtibi)	Seçkin bir şair.
Akozan (Kesriyeli Çubukçuzâde Mehmed Sıdkı)	Şiirleri nazar-ı dikkati çekecek kıymette değildir.
Ali Efendi (Zekî)	Şiirde muamma çözmede fevkalade hüner sahibiydi
Ali Emirî Efendi	Büyük şiir divanına rağmen Emirî Efendi'ye büyük şair denilmez (Bu şairin biyografisini Muzaffer Esen kaleme almıştır.)
Ali Kemalî Efendi (Şeyh)	Şiiire meyli ve muhabbeti olup ilahiler yazmış.
Ali Rûhî Bey	Divan edebiyatının son büyük şairlerindendir.
Ali Şefkatî Efendi	Divan edebiyatı geleneğine uygun şiirler yazmıştır.
Andelîb	Divan edebiyatının son savunucularındandır.

Arabacıyan Mihran	Fuzulî'ye nazireler yazmış, divan edebiyatı geleneğinden ayrılmamıştır. Gazellerinde dil ve vezin hataları çok azdır. (Şairin biyografisi Kevork Pamukçıyan tarafından kaleme alınmıştır)
Aşkî-i Kadîm	Şiirleri soğuk ve değersiz.
Aynî Efendi (Ayıntablı Hasan)	Şiirleri gelişigüzel yazılmış şeylerdir. Kıymetli bir şair olmamakla beraber velûd bir nâzım, devrinin rind bir simasıdır.
Ayşe Hubbî Hatun	Hislerinin rikkati ve lisanının zarafeti ile divan edebiyatında mümtaz bir yer alır.
Âzerî	Taze dilli seçkin bir şairdir.
Basîrî	Ortanın üstünde bir şairdir.
Bekir Sıdkı (Haddehâneli)	Şair yaşasaydı şiir istidadı o kadar kuvvetli idi ki, belki de o zamanın şuarası arasına girerdi. (Bu yorumu Vasıf Hoca yapmıştır.)
Beytur (Ahmed Midhat)	Edebî kültürü sağlam bir şairdir.
Celal Çelebi	Latîfî'nin tezkiresine aldığı iki beyti de pek toy bir kaleminden çıktıklarını gösterir.
Cevrî Çelebi (Şeyh İbrahim)	Divanı basılmaya değer.
Çevkânî	Manzumelerinden küçümsenmeyecek bir tahsil ve edebi terbiye gördüğü anlaşılıyor.
Doruk (Ahmed)	Aşağıdaki manzume emsali arasında ortanın üstünde bir şair olduğunu gösterir.
Esad Efendi (Yanyalı Hoca Mehmed)	Şiir dili çok temizdir.
Eşref Paşa (Mustafa)	Nazım tekniği kuvvetlidir; fakat şiirleri incelik, seçkinlik taşımaz.
Fahreddin Dede Efendi (Hüseyn)	Şiirleri derviş duygusu ile yazılmış, divan tarzının vezin hataları, tasannu soğuklukları bulunmayan güzel örnekleridir
Fâzıl Bey (Enderunlu Hüseyn)	Nedim'den sonra, Şeyh Galip müstesna, Türk divan edebiyatının en renkli, Türkçeyi çok tathî eda ile konuşan şairi; ayrıca <i>Divan</i> 'ı bilhassa devrinin giyim-kuşam ve süslenmesi üzerine zengin bir kaynaktır. (Yazar bu bilgiye doğrudan şairin divanını tahkik ederek ulaşmıştır)
Fazlı Bey (Hazine)	Sultan Süleyman için yazdığı mersiyesi meşhurdur
Galib Dede Efendi (Mehmed Esad)	Türk divan edebiyatının son önemli şairi.
Gedâî (Beşiktaşlı)	19. yüzyılın ikinci yarısında yetişen şairler içinde her halde çok kudretli bir şahsiyettir. Şiirlerinin çoğu, zamanının İstanbul hayatı ve kıyafetleri bakımından da kıymetli birer vesikadır.

5. İstanbul Ansiklopedisi'nde yer alan divan ve halk şairlerinin tam listesi ve Ansiklopedi'de yer aldıkları sayfa numaraları

Aşağıdaki listede *Ansiklopedi*'deki sıralamaya ve alfabetik düzene uyulmuştur. Bu listeyi oluşturmaktaki temel amaç, *Ansiklopedi*'de olan malzemeyi (divan ve halk şairlerinin biyografisi) bir araya getirmektir. Eserin oldukça uzun ve konu başlığının bir hayli fazla olması, böyle bir çalışma yapmayı zorunlu hale getirmektedir. Zira bu geniş bilgi denizinde arada kalmış, dikkatlerden kaçmış şair biyografilerine dikkatleri çekmek iktiza etmektedir.

Reşat Ekrem Koçu şairleri mahlasıyla değil, gerçek ismiyle ve alfabetik olarak madde başı yapmıştır. Bu durum, mahlaslarıyla anılan bazı şairleri *Ansiklopedi*'de bulmayı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle araştırmacılara kolaylık olması amacıyla, yazar belirtmemiş olsa bile, şairlerin mahlasını kaynaklardan alıp listede zikrettik. Listede PDF belgesi üzerinde mahlasla arama yapan araştırmacılar, verilen sayfa numarasıyla şairin *İstanbul Ansiklopedisi*'ndeki biyografisine ulaşabileceklerdir:

Abdi Efendi (Mühürdar Hacı) (C. I. s. 25)
Abdi Paşa (Abdürrahman) (C. I. s. 26)
Abdullah Efendi (Ağakapılızâde) (C. I. s. 39)
Abdullah Efendi (Akhisarlı) (C. I. s. 39)
Abdullah Efendi (Antakyalızâde) (C. I. s. 39)
Abdullah Efendi (Himmetzâde) (C. I. s. 41)

Abdullah Efendi (Saraçzâde) (Fâiz) (C. I. s. 43)
Abdullah Efendi (Zâkirzâde) (C. I. s. 48)
Abdullah Sıdkı Efendi (Sıdkî) (C. I. s. 53)
Abdullah Re'fet Bey (C. I. s. 53)
Abdullah Şerif Efendi (Şerif) (C. I. s. 54)
Abdullah Vasıf Efendi (Vasıf) (C. I. s. 54)
Abdülahad Nuri Efendi (Şeyh) (C. I. s. 56)
Abdülaziz Efendi (Karaçelebizâde) (C. I. s. 69)
Abdülbaki Nâşir Dede (Nâsır Dede) (C. I. s. 78)
Abdülgani Efendi (Gâmî) (C. I. s. 82)
Abdülhalim Efendi (Âhîzâde) (Hilmî) (C. I. s. 86)
Abdülhay Efendi (C. I. s. 116)
Abdulkadir Çelebi (Şuûrizâde) (Kadrî) (C. I. s. 117)
Abdulkadir Çelebi Efendi (Hamîdî) (C. I. s. 118)
Abdulkadir Efendi (Kayserili Nakîb) (Kadrî) (C. I. s. 118)
Abdulkerim Efendi (Şeyhülharamzâde) (C. I. s. 122)
Abdürrahim Kühî Dede (C. I. s. 153)
Abdürrahman Gubârî (Hoca) (C. I. s. 160)
Abdürrahman Nesîb Efendi (C. I. s. 161)
Abdürrahman Refîâ Efendi (C. I. s. 161)
Âdem Dede (C. I. s. 211)
Âdile Sultan (C. I. s. 216)
Âfitâbî (İstanbullu) (C. I. s. 227)
Âhî (C. I. s. 268)
Ahmed I (Bahtî) (C. I. s. 279)
Ahmed III (Necîb) (C. I. s. 284)
Ahmed Aşıkî (Aşıkpaşazâde Dervîş) (C. I. s. 329)
Ahmed Celaleddin Dede (C. I. s. 334)
Ahmed Dede (Fasih) (C. I. s. 350)
Ahmed Dede (Kemal) (C. I. s. 352)
Ahmed Dede (Müneccimbaşı) (Aşık) (C. I. s. 352)
Ahmed Efendi (Siyahî) (C. I. s. 360)
Ahmed Faiz Efendi (Sırkâtibi) (C. I. s. 363)
Ahmed Hamdi Efendi (Ensercizâde) (Hamîd) (C. I. s. 367)
Ahmed Muhtar Efendi (C. I. s. 396)
Ahmed Münîr Efendi (Çörekçizâde) (C. I. s. 399)
Ahmed Rasim Efendi (Fodlacızâde) (C. I. s. 459)
Ahmed Şemseddin Efendi (Kemâlpaşazâde) (C. I. s. 470)
Ahmed Talat Bey (Üsküdarlı) (C. I. s. 473)
Akozan (Kesriyeli Çubukçuzâde Mehmed Sıdkı) (C. I. s. 530)
Ali Bey (Kavuklu) (Şişman) (C. II, s. 630)
Ali Bey (Mustafa) (C. II, s. 632)
Ali Çelebi (Üsküdarlı Ruganî) (C. II, s. 643)
Ali Çelebi (Yetim) (C. II, s. 644)
Ali Efendi (C. II, s. 645)
Ali Fendi (Kütahyalı Seyyid) (Fenâyî) (C. II, s. 651)
Ali Efendi (Zekî) (C. II, s. 657)
Ali Emîrî Efendi (C. II, s. 659)
Ali Faiz Ağa (C. II, s. 662)
Ali Kemalî Efendi (Şeyh) (C. II, s. 674)
Ali Nutkî Dede (Seyyid) (C. II, s. 679)
Ali Rûhî Bey (C. II, s. 708)
Ali Şefkatî Efendi (C. II, s. 717)
Andelîb (C. II, s. 842)
Âni Hatun (Fatma) (C. II, s. 861)
Arabacıyan (Mihran) (C. II, s. 922)
Ârif Dede (Şeyh Ahmed) (C. II, s. 992)
Ârif Efendi (Abdülbâkî) (C. II, s. 992)
Ârif Efendi (Kethüdazâde Mehmed) (C. II, s. 996)
Ârif Hikmet Bey (Hersekli) (C. II, s. 1003)
Ârif Hikmet Bey (Seyyid Ahmed) (C. II, s. 1005)

Ârifi Efendi (İshakzâde Mehmed) (C. II, s. 1007)
Ârifi Hüseyin Çelebi (C. II, s. 1007)
Âsım Bey (Filibelizâde Mustafa) (C. II, s. 1103)
Âsım Efendi (Çelebizâde İsmail) (C. II, s. 1105)
Âsım Efendi (Mütercim Ayıntablı Ahmed) (C. II, s. 1105)
Âşık (Tektelli Saz Şairi Cemal) (C. II, s. 1146)
Aşkî (Üsküdarlı) (C. III, s. 1171)
Aşkî-i Kadîm (C. III, s. 1172)
Atâullah Efendi (Tefsircizâde Mehmed) (C. III, s. 1260)
Âtîf Efendi (Defteri Mustafa) (C. III, s. 1276)
Âtîf Efendi (Mehmed Emin) (C. III, s. 1276)
Avnî (C. III, s. 1349)
Avnî Bey (Yenişehirli) (C. III, s. 1171)
Aynî (C. III, s. 1618)
Aynî Efendi (Ayıntablı Hasan) (C. III, s. 1624)
Ayşe Hubbî Hatun (C. III, s. 1635)
Azbî Baba (C. III, s. 1674)
Âzerî (C. III, s. 1690)
Aziz Baba (Saka) (C. III, s. 1697)
Aziz Bey (C. III, s. 1699)
Aziz Bey (Vecihpaşazâde Mehmed) (C. III, s. 1702)
Aziz Efendi (Erzurumlu) (C. III, s. 1706)
Aziz Efendi (Hekimbaşı Hacizâde) (C. III, s. 1709)
Aziz Efendi (Mehmed) (C. III, s. 1713)
Aziz Efendi (Mektubizâde) (C. III, s. 1713)
Aziz Efendi (Nefeszâde Seyyid Mehmed) (Hâzım) (C. III, s. 1714)
Azizî (Yedikuleli Mustafa) (C. III, s. 1714)
Azizî Efendi (Mehmed) (C. III, s. 1715)
Aziz Mahmud Efendi (Şeyh Hüdâyî) (C. III, s. 1718)
Azmi Efendi (Pirahmedçelebizâde Mehmed) (C. III, s. 1726)
Aznavuroğlu (C. III, s. 1728)
Bağcıvanzâde Ali (Şehrî) (C. IV, s. 1803)
Bahâeddin Bey (Yazıcızâde Mehmed) (C. IV, s. 1830)
Bahâeddin Bey (Yusuf) (C. IV, s. 1831)
Bahâeddin Efendi (Ahmed) (Bahâî) (C. IV, s. 1832)
Bahâî Efendi (Ahmed) (C. IV, s. 1833)
Bahâî Efendi (Mehmed) (C. IV, s. 1835)
Bâkî (C. IV, s. 1917)
Bâkî (Dellâkoğlu) (C. IV, s. 1921)
Bâlî Efendi (Şeyh Sarhoş) (Cevherî) (C. IV, s. 2045)
Basîrî (C. IV, s. 2140)
Bayazid II (Adlî) (C. IV, s. 2216)
Baykarâ (Mehmed Abdülbâki) (C. IV, s. 2216)
Bediüzzaman Mirza (C. V, s. 2370)
Behcet (Destancı) (C. V, s. 2379)
Behcet Ağa (Güğümbaşı) (C. V, s. 2381)
Behcet Bey (Mirialemzâde Kemankeş) (C. V, s. 2382)
Behcetî Hüseyin Efendi (C. V, s. 2383)
Behiştî (C. V, s. 2384)
Behiştî (C. V, s. 2384)
Behlül (Hafız) (C. V, s. 2386)
Bekir Sıdkı (Haddehâneli) (C. V, s. 2435)
Beliğ (Kayserili) (C. V, s. 2483)
Beliği (C. V, s. 2483)
Berberyan (Agop Vartebet) (İsevî) (C. V, s. 2527)
Besim Bey (Başkollukcu) (C. V, s. 2555)
Besim Bey (Hazineli) (C. V, s. 2555)
Besim Bey (Rikâbdârağazâde Kilerli) (C. V, s. 2556)
Beyânî Çelebi (C. V, s. 2604)
Beytur (Ahmed Midhat) (Baharî) (C. V, s. 2723)
Bezmî (C. V, s. 2732)

Bidârî (C. V, s. 2761)
Bihîştî (C. V, s. 2763)
Bingöl (Ali Vecdî) (C. V, s. 2796)
Bozyörük Oğlan (C. VI, s. 3075)
Bulut (Sıdkı) (C. VI, s. 3130)
Cafer Çelebi (Tâcibeyzâde) (C. VI, s. 3333)
Câvid Ahmed Bey (C. VI, s. 3395)
Celâl Bey (Mîrialem Hüseyin) (C. VI, s. 3418)
Celâl Çelebi (C. VI, s. 3419)
Celâleddin Dede Efendi (Ahmed) (C. VI, s. 3420)
Celâleddin Dede Efendi (Mehmed) (Şeyhî) (C. VI, s. 3420)
Celâl Paşa (Abdullah) (C. VI, s. 3421)
Celilî (Bursalı) (C. VI, s. 3426)
Celilî (Edirneli) (C. VI, s. 3426)
Celilî (İznikli) (C. VI, s. 3426)
Cemâlî (C. VI, s. 3439)
Cemâlî Halvetî (Şeyh) (C. VI, s. 3440)
Cemilî (C. VII, s. 3482)
Cenâbî Bey (C. VII, s. 3486)
Cenâbî Bey (Rıdvanzâde) (C. VII, s. 3486)
Cevdet (Midilli Derviş Mustafa) (C. VII, s. 3519)
Cevdet Efendi (Ahmed) (C. VII, s. 3520)
Cevrî Çelebi (Şeyh İbrahim) (C. VII, s. 3521)
Cezmi (Kadırgalı Kara) (C. VII, s. 3539)
Cihânî (C. VII, s. 3569)
Coşkun (Ali Huzûrî) (C. VII, s. 3611)
Çâkerî Bey (C. VII, s. 3666)
Çamiç Ağa (Bitlisli Ali) (C. VII, s. 3700)
Çamiçoğlu (Ali) (C. VII, s. 3705)
Çevkânî (C. VII, s. 3884)
Dâî (C. VIII, s. 4203)
Dâî (Beykozlu) (C. VIII, s. 4203)
Dâî (Kastamonulu) (C. VIII, s. 4203)
Dâver Baba (C. VIII, s. 4273)
Davud Efendi (Kasımpaşalı Hâfız) (C. VIII, s. 4286)
Değeyan (Âşık Sıvacı Kalust) (C. VIII, s. 4330)
Derdli (C. VIII, s. 4471)
Derdli (C. VIII, s. 4471)
Devletî (C. VIII, s. 4533)
Dilâver Ağa (Karapınarlı) (C. VIII, s. 4567)
Dilâver Baba (C. VIII, s. 4568)
Diyamandı Efendi (C. IX, s. 4629)
Doruk (Ahmed) (C. IX, s. 4709)
Dumrul (Sivashı Kara) (C. IX, s. 4762)
Dursun (Hasankaleli Âşık) (C. IX, s. 4770)
Dursun Cevlânî (Âşık) (C. IX, s. 4774)
Dürrî (C. IX, s. 4829)
Dürrî (C. IX, s. 4830)
Dürrî Bey (Hazine) (C. IX, s. 4830)
Ebubekir Efendi (C. IX, s. 4851)
Ebubekir Ferid Bey (Şâhid) (C. IX, s. 4852)
Ebussuud Efendi (Mehmed) (C. IX, s. 4864)
Edhem Baba (Aydonath) (C. IX, s. 4905)
Edib Efendi (Süleyman) (C. IX, s. 4920)
Elif Efendi (Hasirizâde Mehmed) (C. IX, s. 5018)
Emin Efendi (Ebül'esad Mehmed) (C. IX, s. 5060)
Emin Efendi (Salihzâde Mehmed) (C. IX, s. 5064)
Emin Efendi (Tokadlı Hoca Mehmed) (C. IX, s. 5065)
Emrah (Erzurumlu) (C. IX, s. 5107)
Emrah (Erzurumlu) (C. IX, s. 5107)
Emrullah Efendi (Lârendeli) (Emrî) (C. IX, s. 5111)

Enîs Efendi (Kelemserzâde) (C. IX, s. 5124)
Enverî (C. IX, s. 5132)
Enverî Efendi (C. IX, s. 5133)
Erenden (İbrahim Fahreddin) (C. IX, s. 5158)
Ersin (Mustafa Nazmî) (Nazmî) (C. X, s. 5211)
Ertuğrul (İsmail Fennî) (C. X, s. 5226)
Esad Baba (C. X, s. 5244)
Esad Bey (Borlu Pîrizâde Mehmed) (C. X, s. 5244)
Esad Bey (Meşalecizâde) (C. X, s. 5245)
Esad Bey (Şehiremizâde Hazineli Hafız) (C. X, s. 5245)
Esad Efendi (Ebu İshakzâde Mehmed) (C. X, s. 5245)
Esad Efendi (Esseyid Hacı Mehmed) (C. X, s. 5247)
Esad Efendi (Hocazâde Mehmed) (C. X, s. 5247)
Esad Efendi (Yanyalı Hoca Mehmed) (C. X, s. 5253)
Esrar Baba (Kalkandelenli) (C. X, s. 5365)
Esrar Dede (C. X, s. 5366)
Eşref Baba (Yanyalı) (C. X, s. 5380)
Eşref Dayı (C. X, s. 5380)
Eşref Efendi (Mehmed) (C. X, s. 5382)
Eşref Paşa (Mustafa) (C. X, s. 5383)
Fahreddin Dede Efendi (Hüseyn) (C. X, s. 5481)
Fahri (Tokadlı Âşık) (C. X, s. 5487)
Fahri Ahmed Efendi (C. X, s. 5487)
Fahri Ahmed Efendi (Bağçekapulu) (C. X, s. 5487)
Fahri Ahmed Efendi (Zeyrekli) (C. X, s. 5487)
Fâik Bey (Manastırlı Salih) (C. X, s. 5495)
Fâik Efendi (Kilerli) (C. X, s. 5497)
Fâiz (C. X, s. 5500)
Fâiz (Heratlı) (C. X, s. 5500)
Fâizî Efendi (Kafzâde Abdülhay) (C. X, s. 5501)
Fasihî Ahmed (C. X, s. 5515)
Fasihî Mehmed Efendi (C. X, s. 5515)
Fasihî Mustafa Efendi (Niğbolulu) (C. X, s. 5515)
Fatih Sultan Mehmed (Avnî) (C. X, s. 5523)
Fatîm (C. X, s. 5569)
Fâyiz Efendi (Abdurrahim) (C. X, s. 5584)
Fâzil Bey (Enderunlu Hüseyn) (C. X, s. 5589)
Fazlı Bey (Hazineli) (C. X, s. 5595)
Fazlı Çelebi (C. X, s. 5595)
Fedâ (Afganlı Derviş) (C. X, s. 5598)
Fehîm Çelebi (Uncuzâde Mustafa) (C. X, s. 5601)
Fehîm Efendi (Hoca Süleyman) (C. X, s. 5602)
Fehim Kaptan (C. X, s. 5602)
Fehmi Bey (Saruhanlı) (C. X, s. 5606)
Fenâyî Mustafa Dede (Odabaşı Şeyhi) (C. X, s. 5614)
Fennî Bey (Ahmed Aziz Paşazâde Arif) (C. X, s. 5648)
Fennî Çelebi (C. X, s. 5648)
Fennî Mehmed Dede (C. X, s. 5649)
Ferdî (Arayıcızâde Hüseyn) (C. X, s. 5657)
Ferdî (Yeniçeri) (C. X, s. 5657)
Ferdi Baba (C. X, s. 5660)
Ferdi Dede (Abdullah) (C. X, s. 5660)
Ferera Efendi (İsak) (C. X, s. 5661)
Ferhad (Dellak) (C. X, s. 5663)
Ferhâdî (Kemahlı Âşık) (C. X, s. 5665)
Ferid Efendi (Şeyh) (C. X, s. 5675)
Feryâdî (Manastırlı Mustafa) (C. X, s. 5667)
Fethi Efendi (Bülbülcüzâde Abdülkerim) (C. X, s. 5714)
Fethi Efendi (Halebli) (C. X, s. 5715)
Fethi Efendi (Osmanbeyzâde Mehmed Ali) (C. X, s. 5715)
Fethullah Ârifî Efendi (C. X, s. 5719)

Fevrî (Abdullahoğlu Ahmed) (C. X, s. 5721)
Fevzî Efendi (Mustafa) (C. X, s. 5724)
Fevzî Efendi (Mustafa) (C. X, s. 5724)
Feyzî (C. X, s. 5728)
Feyzî (C. X, s. 5728)
Feyzî Bey (İshakpaşazâde) (C. X, s. 5729)
Fevzî Efendi (Derviş Mustafa) (C. X, s. 5731)
Feyzî Efendi (Haydarzâde Kefevî) (C. X, s. 5733)
Feyzî Efendi (Muallim Ahmed) (C. X, s. 5733)
Feyzî Hasan Efendi (Simkeşzâde) (C. X, s. 5735)
Fezullah Efendi (Bolulu) (C. X, s. 5739)
Fezullah Efendi (Ebûsaidzâde) (Feyzî) (C. X, s. 5733)
Fezullah Efendi (Hâdizâde) (Feyzî) (C. X, s. 5740)
Fezullah Efendi (Seyyid) (Sermed) (C. X, s. 5741)
Fezullah Efendi (Subhizâde) (Feyzî) (C. X, s. 5741)
Figânî (C. XI, s. 5775)
Fikrî Çelebi (C. XI, s. 5786)
Fitnat Hanım (Hazînedârzâde) (C. XI, s. 5805)
Fitnat Hanım (Zübeyde) (C. XI, s. 5806)
Gâlib (Külhan Beyi) (C. XI, s. 5958)
Gâlib Bey (Leskofçalı Mustafa) (C. XI, s. 5962)
Gâlib Bey (Niğdeli Mehmed) (C. XI, s. 5964)
Gâlib Dede Efendi (Mehmed Esad) (C. XI, s. 5965)
Gâlib Efendi (Kayserili Çivicizâde) (C. XI, s. 5969)
Gâlib Paşa (Abdülhalim) (C. XI, s. 5974)
Gâlib Paşa (Mehmed Said) (C. XI, s. 5975)
Garib (Aşık) (C. XI, s. 5998)
Gavsî Ahmed Dede (C. XI, s. 6014)
Gazâlî (Bursalı) (C. XI, s. 6020)
Gedâî (Beşiktaşlı) (C. XI, s. 6061)
Gedik (İstepan) (C. XI, s. 5805)
Gevherî (C. XI, s. 5805)

Sonuç

Koçu'nun eseri, ihtiva ettiği bilgiler bakımından eşine az rastlanır özelliindedir. Koçu İstanbul'un her şeyini esere almaya çalışmıştır. Kahvecisinden fahişesine, tulumbacısından balıkçısına, işçisinden memuruna, sanatçısından katiline, mimari eserlerinden cinayetlerine, mekânlarından ilginç olaylarına kadar birçoğ şeyi eserinde anlatmıştır. Konu yelpazesini öylesine geniş tutmuştur ki, İstanbul'da yazılan hikâye ve romanlara ve bu romanların kahramanlarına bile eserinde yer vermiştir. Tabiri caizse İstanbul'un röntgenini çekmiştir. Yazar bu konuları muhtelif anektotlarla süsleyerek eseri klasik ansiklopedi sıkıcılığından kurtarmıştır. Koçu'nun üslubu eğlendirici ve sürükleyicidir. Reşat Ekrem Koçu, okuyucunun hem öğrenip hem de hoş vakit geçirmesini sağlamıştır. Mimari eserlerin fotoğrafı, krokisi; kişilerin, mekânların, semtlerin, caddelerin resimleri veya fotoğrafları esere konmuştur. Bu haliyle eser görsel bir ziyafet de sunmaktadır. İstanbul'a hiç gitmeyen biri İstanbul'un birçoğ üçra yerini eserde bu resimlerle görebilir. Bu eserle ilgili hayıflandığımız tek nokta eserin yarım kalmasıdır. Eser "G" harfine kadar yayımlanmıştır. "Gökçinar Mehmed" eserin son maddesidir. Eser yarım haliyle bile 11 cilttir. Yazarın bazı tasarruflarından eserin tamamlanmış olabileceği hissi doğmaktadır. Zira yazar bazen "G" harfinden sonraki harflerle başlayan maddelere atıfta bulunmuş (Örneğin; Tecer, Ahmed Kutsi), okuyucuyu yönlendirmiştir. Bu da eserin diğer maddelerinin hazırlanmış olabileceğini göstermektedir. Zaten Murat Bardakçı ve Emin Nedret İşli, eserin geri kalanın bir ailede olduğunu ve kolilerdeki bu evrakları bizzat gördüklerini ifade etmişlerdir.

Bu muhteşem eserde biyografisi sunulan divan ve halk şairlerini bir araya getirmenin çok uzun zaman aldığını ifade etmek gerekir. Zira eser birçok şahsın biyografisini ihtiva etmektedir. Bunların içinden divan ve halk şairlerini tasnif etmenin oldukça zorlu bir ameliye olduğunu vurgulamak yerinde olacaktır. Eserde yolu İstanbul'la bir şekilde kesişen yaklaşık 282 halk ve divan şairi konu edilmiştir. Bu şairler ya İstanbul'da doğmuş ya hayatının bir zaman diliminde İstanbul'a gelmiş ya da İstanbul'da yaşamıştır.

Yazar şairleri anlatırken birçok kaynaktan yararlanmıştı: Mecmualar, divanlar, tezkireler (6 tezkire), tezkire benzeri biyografik eserler, tarihler, kişilerin şahitliği ve notları, şairlerin akrabaları, şairlerin bizzat kendisi... Çalışmada Koçu'nun yararlandığı kaynakları özellikle tespit etmeye çalıştık. Koçu'nun geniş kültür yelpazesini ortaya koymanın dışında, çalışmamızın klasik edebiyat ve halk edebiyatı alanında araştırma yapanlara da yol gösterici hüviyette olmasını gaye edindik.

İstanbul Ansiklopedisi'nde şairlerin edebî yönü hakkında değerlendirmelerde de bulunulmuştur. Birçok şairin şiirine ilişkin dile getirilen görüşler, başta Reşat Ekrem Koçu olmak üzere *Ansiklopedi*'deki biyografileri kaleme alan diğer yazarların da şiir ve edebiyat üzerine geniş bir bilgi birikimine sahip olduğunu göstermektedir.

Reşat Ekrem Koçu, şairliği dışında başka alanlarda da öne çıkmış şairlerin hal tercümesini anlatırken bu alanlarla ilgili kaynaklara da başvurmuştur. Bu durum, şairlerle ilgili dikkat çekici birçok bilginin gün yüzüne çıkmasını sağlamıştır. Örneğin, Yenişehirli Avnî'nin biyografisinin torunu marifetiyle yazılmış olması örneği bile *Ansiklopedi*'yi önemli kılmaktadır. *Ansiklopedi*'de birden çok kaynaktan derlenip mühim bilgilerle donatılarak oluşturulan bazı divan şairlerinin biyografisinin varlığı, *Ansiklopedi*'nin bu alanda çalışma yapacak araştırmacılar için önemli bir kaynak olduğunun göstergesidir. Şair biyografileri dışında divan şiirinde işlenen birçok tabir, deyim; divan şiiri araştırmalarına kaynaklık edebilecek birçok olay, durum, efsane ve İstanbul'la ilgili birçok mekân zikredilmiştir. Özellikle, *Ansiklopedi*'de mevcut olan İstanbul'un sosyal hayatına dair bilgiler, divan edebiyatı araştırmaları açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmayla, divan edebiyatı araştırmalarına çok fazla kaynaklık etmeyen *İstanbul Ansiklopedisi*'ne, araştırmacıların daha çok müracaat edeceğini umuyoruz.

İstanbul Ansiklopedisi'nde birçok şairin biyografisi birden fazla kaynaktan, kişilerden, hatta şairlerin akrabalarından derlenen bilgilerle oluşturulmuştur. Dolayısıyla *Ansiklopedi*'de, başka kaynaklarda yer alsa bile, bazı şairler hakkında yeni bilgilere ulaşabilmekteyiz. Bu yönüyle *Ansiklopedi* divan ve halk edebiyatı sanatçıları için önemli bir kaynak konumundadır. *Ansiklopedi* bu özelliğinin dışında bazı şairler için temel kaynak durumundadır. Hususiyetle, 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın ilk yarısında yaşayan bazı halk şairleri ve divan edebiyatı tarzı şiirler yazan şairler hakkında derli toplu ve ayrıntılı bilgiyi sadece *İstanbul Ansiklopedisi*'nde bulmaktayız. Bu şairlerin sayısı yaklaşık olarak 41'dir.

Kaynakça

- Abdulkadiroğlu, A. (1999) (Haz.), *İsmail Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr Li Zeyli Zübdeti'l Eş'âr*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Baş. Yay.
- Aydemir, E. ve F. Özer (2019), (*Faik Reşâd*) *Eslâf*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. (e-kitap). <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/64564,eslafpdf.pdf?o>
- Aykut, A. (1991), *Ansiklopedi*, İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, III. Cilt, s. 217-227.
- Bardakçı, M. (2010), "Reşad Ekrem'in Ansiklopedi Macerası: 1", <https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/544064-resad-ekremin-ansiklopedi-macerasi-1>

- Canım, R. (2000), *Latîfi Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Çapan, P. (2005) (Haz.), *Mustafa Safâî Efendi Tezkire-i Safâî (Nuhbetü'l-âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- Çiftçi, Ö. (2017) (Haz.), *Hatîmetü'l-Eş'âr (Fatîn Tezkiresi)*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. (e-kitap). <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55976,fatin-tezkiresi-pdf.pdf?o>
- Ercan, A. M. (2004), "İstanbul Yazılı Kültür Ortamı Destancılığının Zirvesinde Bir Üsküdarlı: Vâsıf Hiç", *Üsküdar Sempozyumu I 23-25 Mayıs 2003 Bildiriler, İstanbul: C. II, s. 370-383*.
- Ergun, S. N. (.....) *Türk Şairleri*, C.II, Yayın Bilgisi ve Tarih Eksik.
- Eyice, S. (2002), *Reşat Ekrem Koçu*, Ankara: TDV İslam Ansiklopedisi, 26. Cilt, s. 149-150.
- <http://www.kayseribusam.com/wp-content/uploads/2018/04/%C5%9Eehir-Ansiklopedileri-ve-Kayseri-Ansiklopedisi.pdf> (23.01.2020)
- <https://ilerihaber.org/icerik/istanbul-ansiklopedisi-arsivi-dijital-ortama-aciliyor-91422.html> (25.12.2019)
- <https://saltonline.org/tr/1898/istanbul-ansiklopedisi-arsivi-calismalari-baslatildi> (25.12. 2019)
- <https://saltonline.org/tr/2002/panel-kadir-has-universitesinin-istanbul-ansiklopedisi-atolyeleri> (25.12.2019)
- <http://lugatim.com/s/vitrin> (22.01.2020)
- İnal, M. K. (1969), *Son Asır Türk Şairleri*, Cüz I, İstanbul: MEB Basımevi.
- İnal, M. K. (.....), *Son Asır Türk Şairleri*, Cüz VII, İstanbul: MEB Basımevi.
- İnal, M. K. (1970), *Son Asır Türk Şairleri*, Cüz X, İstanbul: MEB Basımevi.
- İnce, A. (2005), *Tezkiretü's-Şuarâ (Salim Efendi)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- İpekten, H. ve G. Kut, M. İsen, H. Ayan, T. Karabey (2017), *Sehi Beg Heşt-Bihîşt*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. (e-kitap). https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56165,hest-bihistpdf.pdf?o&_tag1=03EE5380B678F1063BF0A9ED54D2FA0DD771F0E5&crefer=00D8FAC97C789C8B6B5B4267D8CD7FDC84E33613540F3618E31511ECA6B87C5F
- İsen, M. (1994), *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- İşli, E. N. (2010), "Kültür Hayatımızın Dinmeyen Yarası: Reşad Ekrem Koçu ve Tamamlanamayan İstanbul Ansiklopedisi", *1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi, 2010/9 (Temmuz-Ağustos-Eylül), s. 57-65*.
- Kardaş, N. ve Diğer Komisyon Üyeleri (1995), *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*, Ankara: MEB Yay.
- Kılıç, F. (2018) (Haz.), *Âşık Çelebi Meşâ'irü's-Şuarâ*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. (e-kitap).
- Koçu, R. E. (1958), *İstanbul Ansiklopedisi*, C.I, İstanbul: Reşad Ekrem Koçu ve Mehmed Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi.
- Koçu, R. E. (1959), *İstanbul Ansiklopedisi*, C.II, İstanbul: Reşad Ekrem Koçu ve Mehmed Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi.
- Koçu, R. E. (1960a), *İstanbul Ansiklopedisi*, C.III, İstanbul: Reşad Ekrem Koçu ve Mehmed Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi.
- Koçu, R. E. (1960b), *İstanbul Ansiklopedisi*, C.IV, İstanbul: Reşad Ekrem Koçu ve Mehmed Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi.
- Koçu, R. E. (1961), *İstanbul Ansiklopedisi*, C.V, İstanbul: Reşad Ekrem Koçu ve Mehmed Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi.

- Koçu, R. E. (1963), *İstanbul Ansiklopedisi*, C.VI, İstanbul: Reşad Ekrem Koçu ve Mehmed Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi.
- Koçu, R. E. (.....), *İstanbul Ansiklopedisi*, C.VII, İstanbul: Reşad Ekrem Koçu ve Mehmed Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi.
- Koçu, R. E. (1966), *İstanbul Ansiklopedisi*, C.VIII, İstanbul: Koçu Yayınları Mehmed Koçu.
- Koçu, R. E. (1968), *İstanbul Ansiklopedisi*, C.IX, İstanbul: Koçu Yayınları Mehmed Koçu.
- Koçu, R. E. (1971a), *İstanbul Ansiklopedisi*, C.X, İstanbul: Koçu Yayınları Mehmed Koçu.
- Koçu, R. E. (1971b), *İstanbul Ansiklopedisi*, C.XI, İstanbul: Koçu Yayınları Mehmed Koçu.
- Öztürk, M. (2010), "İstanbul Ansiklopedisi'nin Kayıp Cildinin Peşinde '11'e 10 Kala' ", *1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi*, 2010/9 (Temmuz-Ağustos-Eylül), s. 67-69.
- Parlakpınar, M. (2019), "İstanbul'da Yaşamış Bitlisli Bir Halk Şairi: Ali Çamiç Ağa", *Tarihî ve Kültürel Yönleriyle Bitlis, Bitlis: Eren Üniversitesi Yayınları, C. II, s. 607-619.*
- Serdaroğlu, Ü. S. ve K. Yıldırım (2010), "İstanbul'un Ansiklopedileri", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C. VIII, S. 16, 591-617.*
- Solmaz, S. (2005), *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme-Metin)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Ulucutsoy, H. (2015), "Reşad Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi", *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, C. II, S. I, s. 103-125.*
- Ulucutsoy, H. (2014), *Reşad Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi'nde Yeni Türk Edebiyatı İçeriği*, İstanbul: MarmaraÜni. Türkiyat Araştırmaları Ens. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Ülker, M. B. (2012), *Türk Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, 41. Cilt, s. 533-535.